

ARENDE'YE GÖRE TOTALİTARİZM

Konuşmacı: Aytaç Arkan

Anayasa ve yasaların geçersiz olduğu, liderin kendi yönünde aldığı kararlar doğrultusunda karamamelerle yönetilen bir toplum. Bireyin geleceğinden emin olamadığı, birey olarak varlığının değersiz kılındığı, ancak belli bir hareketin üyesi olduğu zaman bir değerinin olduğu, neredeyse zorla bireye kabul ettirildiği bir yönetim anlayışı... Totalitarizm .

İnsanlar eşit midir? Toplumu oluşturan bireylerin hepsinin, benzer olaylar karşısında aynı tepkiyi vermesi sağlanabilir mi? Ulus devletler ve insan hakları ne zaman ortadan kalktı? Faşizm ile Totalitarizm aynı şey mi? Emperyalizm totalitarizmden ne kadar sorumlu? Komplolar var mı? Yoksa tesadüflerin veya toplumsal olayların ortaya çıkardığı sonuçlarla mı karşı karşıyayız? gibi sorularla totalitarizm anlayışından ziyade, totalitarizme dönüşen unsurları esas alan Alman Siyaset Bilimcisi Hannah Arendt'ten bir alıntı:

Son derece örgütlü ve donanımlı bir insanlığın günün birinde, bazı parçalarını tasfiye etmenin bir bütün olarak insanlık için hayırlı bir iş olacağına tamamen demokratik bir biçimde yani çoğunluk yoluyla karar verecek olması, pratik siyasi ihtimaller alanında bile son derece anlaşılabilir bir şeydir.

Kimdir?

Aytaç Arkan, İTÜ Makine Mühendisliği mezunu olup; araştırma-geliştirme, üretim-geliştirme konularında, fabrika kurma projelerinde çalıştı. Sürekli yeni kavramlar ve yeni konularla geçen hayatını, şimdilerde şarap ve brandy yaparak, meyve yetiştirerek, yelken yaparak ve özellikle siyaset felsefesi üzerinde okumalarda bulunarak değerlendirmektedir.

Ara Boyutlar /25 Eylül 2014

TOTALİTARİZMİN KAYNAKLARI, HANNAH ARENDT

Toplantılarda kendinizi tanıtın denildiğinde, kendimi, yazdığı metinler yüzbinlerce basılan ama hemen hemen hiç okunmayan biri olarak tanımlarım. Çalışma hayatım sırasında soğutucu, çamaşır makinası, fırın gibi birçok ev aleti için kullanma kılavuzu hazırladım. Belki de, kılavuzların mekanik içerikleri, yoruma dayalı hiçbir açık nokta bırakılmamaya çalışıldığından, benzer çabalarda da hep aynı yöntemi sürdürdüm. Kısacası sizleri elimden geldiğince sıkımsamaya çalışacağıma dair önceden söz verememekteyim.

Amacım, Hannah Arendt'in ilk iki bölümü Türkçe'de "Antisemitizm" ve "Emperyalizm" adlarıyla ayrı kitaplar halinde yayınlanan, üç bölümden oluşan "Totalitarizmin Kaynakları" adlı çalışmasının okuması sonrasında aklımda kalan izlerini, tortusunu aktarmaya çalışacağım. Sizlere aktarmaya çalışacağım tortular mutlaka ki ana çıkış noktası olarak Arendt'in fikirleri olacaktır, ama bunlar benim onları algılamam ve onları kendi düşünce sürecimde yeniden elden geçirme şeklinde olacaktır. Bu yüzden sizlere, gerektiğinde, Arendt'in o konudaki doğrudan düşüncesini aktarmak istediğimde bunu yazılı metin üzerinden yapmaya çalışacağım.

Önceden açıklamak gereğini gördüğüm bir başka konuya, bu konuşmanın Arendt üzerine bir çalışma olmadığı yalnızca bir okumanın sonucunda Arendt'in fikirlerinin benim düşünce yapım içinde aldığı şeklini aktarmak olacağından, elimden geldiğince "herhalde Arendt bu konuda şunu söylemek istiyordu" gibi bir giriş cümlesini kullanmamaya gayret edeceğim.

Günümüzde, içinde yaşadığımız toplumun koşulları, maalesef, konuyla çok benzerlik gösterdiğinden ister istemez güncel örneklemeler de vermek zorunda kalacağım. Kısacası konu, ilginç ve kışkırtıcı olduğundan konuşma sırasında araya girilip, tartışmanın boyutunun geliştirilmesini sizlerden özellikle rica ediyorum.

Bu tanıtım faslından sonra, ana konuya girmeden önce size Arendt'in kısa bir hayat öyküsünü, The European Graduate School'un internet sitesinden derlediğim şekliyle aktarmak isterim. Arendt 1906 - 1975 yılları arasında yaşamıştır. Hayatı Birinci Dünya Savaşının, İkinci Dünya Savaşının ve sonrasında da Soğuk Savaşın içinde yaşayarak geçmiştir.

Arendt, 1906 yılında Almanyanın Hannover Kentinin yakınlarındaki Wilhelmine'de ataları Rus Yahudi göçmeni olan bir ailede doğdu. Babası, o, altı yaşındayken ölünce, annesi kızından yaşça daha büyük iki kızı olan bir başka adamla evlendi. Arendt daha lise yıllarında okumaya merak salmış ve 16 yaşına gelmeden Kant ve Goethe'yi okumuş; büyük bir olasılıkla da Kirkegaard'ın şiirlerinden etkilenerek Rudolf Bultmann'dan teoloji öğrenmek üzere Marburg Üniversitesine öğrenci olmuştur.

Üniversiteye başladığı yıllarda Martin Heidegger'de Marburg Üniversitesinde "Varoluş Felsefesi" üzerine dersler vermekte ve bir yandan da 1927'de yayınlanacak olan "Varlık ve Zaman" adlı kitabı üzerine çalışmaktadır. Bu dönem sırasında Arendt, Heidegger'in çalışmalarına büyük ilgi duyar ve öğrencisi olur. Bu ilginin yanında, aralarındaki ilişki biraz daha gelişir, Arendt ve Heidegger birlikte yaşamaya başlarlar. Bu birliktelik Heidegger'in Nasyonal Sosyalist Partiye üye olmasıyla son bulmasına rağmen Arendt Heidegger'le hayatı boyunca arkadaş olarak kalır ve İkinci Dünya Savaşı

sonrasında savaş suçluları için kurulan Nürnberg Mahkemelerinde onun lehine tanıklık yapmak için Amerika'dan kalker gelir.

Arendt'in çalışmalarında Heidegger'le yakın çalışmaları hep etkili olmuş, Arendt çalışmalarında Husserl'in fenomenolojik metodunu hep kullanmıştır. (Fenomenolojik yöntem (Wikipedia) özlerin araştırılmasını işler. Bu düşünce sistemine göre sonunda her şey özlerin betimlenmesi sorununa geri götürülebilir. Böylece fenomenolojik yöntem denilen nokta öne çıkar. Buna göre, hem bildiklerimiz hem de gerçeklik dışta bırakılarak bilginin nasıl ve hangi süreçlerde oluşturulduğu/oluştugu anlaşılmaya çalışılır. Kullandığı özgün yöntemle, bir yandan verilmiş öğelerin, yani dış görünümlerin rastlantısallığı paranteze alınarak dışta bırakılmasına (askıya alma yöntemi) öte yandan da bilimsel ya da mantıksal olsun çıkarsama yoluyla türetilmiş olan her tür yargıların ve çıkarsamaların dışta bırakılması (fenomenolojik indirgeme). Böylece ikili bir işlemle hem özne hem de nesne askıya alınmış ve hem rastlantısal olgular dünyasından hem de bilinci yönlendiren özel yargılardan kurtulmuş olunur ki, sonuçta rastlantısal dış görünümleri bir yana bırakarak dünyanın özü görülebilir.)

Arendt fenomenolojik metod konusundaki çalışmalarına Husserl ile devam ettikten sonra, Heidelberg Üniversitesine geçerek Karl Jaspers'in öğrencisi olur. Burada Jaspers'in yönlendirmesiyle St.Augustin'e Göre Aşk Kavramı adlı tezini verir. Jaspers'le dostlukları da tüm hayatı boyunca devam eder.

Arendt'in politik düşüncelere benzersiz yaklaşım tarzı, aldığı eğitimin ve fenomenolojik metodun sonucudur. Tipik bir politik yazım veya politik felsefede olduğu gibi genel politik kavramların bir analizini yaparak veya politika biliminin kavramsal yapılarını ortaya koyduktan sonra, olayı ele almak yerine, olayın içindeki insanların bu olaydaki rollerini, onların bu olay içinde gelişen karakter yapılarını ele alarak "şeylerin özüne" geri döner.

Eylül 1929 da doktorasını verir ve Günther Stern'le evlenir. Bu yıllarda Yahudi karşıtlığı da tırmanmağa başlamıştır. Arendt, daha sonra Hıristiyanlığı seçen Rahel Vaughan tarafından yazılan "Bir Yahudi Kadının Hayat Hikayesi" adlı kitabın irdelemesini yapar. 1933 de Nasyonal Sosyalizmin atağa geçmesiyle birlikte Yahudi olduğu gerekçesiyle üniversiteden uzaklaştırılır. Arendt Nasyonal Sosyalistlere karşı çalışmalarına hız verir. Alman Siyonist Birliği ile işbirliği yaparak Nazilerin Yahudi kurbanları üzerine sürekli incelemelerde bulunup, bunları yayınlar. Sonunda Gestapo tarafından tutuklanır ve bir şekilde tutulduğu yerden kaçarak Fransaya, Paris'e gider. Burada da çeşitli direniş örgütleriyle temasa geçerek Yahudi çocuklarının Filistin'e gönderilmesinde çalışır.

1939 da ilk kocasından boşanır ve 1936 dan beri tanıdığı Rose Luxemburg'un yönetimindeki Spartaküs gurubuna üye bir Alman Komünisti olan Heinrich Blücherle evlenir. 1940 da çift Güney Fransa da Almanlar tarafından oluşturulan tecrit kamplarına, ayrı ayrı, yollanırlar. Arendt yine bir şekilde kamptan kaçır ve yine tutulduğu kamptan kaçmağı başarmış olan kocasıyla birlikte, ABD'nin Paris Büyükelçisi tarafından kanunsuz bir şekilde 2000 kişiye verilen vize sayesinde ABD'ye geçer.

New York'a yerleşen Arendt Totalitarizmin Kaynakları üzerine çalışmaya başlar ve kitap 1951'de yayınlanır. Kitap, entelektüel çevrede büyük bir ilgiyle karşılanır ve Arendt bir anda o çevrelerin "bir yıldızı" haline gelir. Kitap 1958 de gözden geçirilerek ve genişletilerek tekrar basılır.

1952 de Arendt Guggenheim Vakfından Marksizm ve Totalitarizm üzerine yaptığı çalışmalarla ödül alır. 1960 ila 1970 yılları arasında American Book Reviews'de "totaliter Başkanlık" adı altında Amerika'nın Vietnam savaşını eleştiren çalışmaları yayınlanır.

Bu arada, Arendt Princetown Üniversitesin kadrolu ilk kadın profesörü olur.

Arendt, kendini bir felsefeci olarak tanımlamaz, çünkü felsefeyi çok bireysel bulur.

Yayınları:

The Origins of Totalitarianism,

The Human Condition

Reflections on Little Rock

(Siyah direnişin irdelenmesi)

Eichmann in Jerusalem

(Banality of Evil, Kötülüğün Sıradanlığı) (ki bu kitap benim de Arendt'le ilk tanışmamdı. Arendt bu kitabında Yahudi katliamı sırasında bizzat Yahudi seçkinlerini ve Nazilere yardımcı olmak üzere oluşturulan Yahudi polis gücünü eleştirdiği, eğer onlar olmasaydı daha az sayıda insanın kamplarda hayatını kaybedeceğini yazdığı için bazı arkadaşları tarafından aforoz edilmiş ve ölüm tehditleri almıştır. Bu konuda Hannah Arendt adlı güzel bir de film bulunmaktadır. İzlenmesini tavsiye ederim.)

Rahel Varnhagen, The Life of a Jewish Woman

On Revolution

Between Past and Future

Men in Dark Times

Crises of the Republic

The Life of the Mind

Lectures on Kant's Political Philosophy

Hannah Arendt and Karl Jaspers, Correspondence

Between Friends, Hannah Arendt and Mary McCarthy, Correspondence

Dedikodu tadında bir başka bilgiyle Arendt'in biyografisine son noktayı koyalım. Arendt, bizimde adını daha önceden başka bir çalışma iletilisinde duyduğumuz ve niteliğine dair kafamızda bir türlü tam olarak yerine oturamamış olan Leo Strauss dahil olmak üzere Hans J. Morgenthau ve W.H.Auden'le de gönül ilişkisi ve birliktelikler yaşamıştır. Arendt çocukluğundan beri Avrupa'nın ve dünyanın gördüğü en kanlı savaşların içinde yaşadığı için ilk elden gözlemlerini de eklediği, tam 24 sayfada verilen kaynakçalara dayanan "Totalitarizmin Kaynakları"nda, bu yönetim biçiminin ortaya çıkış nedenlerini ve yöntemlerini anlatır. Ortaya çıkış nedenleri kadar uygulanan yöntemler de bir o kadar ilgi çekici ve günümüzde bazı kesimler tarafından yürütülmekte olan kampanyalar ve politikaları çözümleme konusunda da yol göstericidir.

Arendt, totalitarizmin kaynakları olarak antisemitizmi ve emperyalizmi başat etkenler olarak görmektedir. Antisemitizm, özellikle, Avrupa ülkelerinde başlangıcı orta çağlara kadar uzanan bir düşünce ve buna bağlı eylemler sistemi olmakla birlikte tepe noktası yaptığı zaman dilimi, emperyalizmin ortaya çıkışı ve gelişimi ile çakışmıştır. Bu iki olgu bir yerde birbirinden bağımsız olarak gelişmiş ve genişlemiş olsa bile toplumların belli kesimlerinde, Arendt'in deyişiyle ayaktakımı

(mob) ve kitlelere (mass) etkileri hemen hemen aynı dönemlerde olmuş bu da olayların hızını ve şiddetini katlayarak arttırmıştır. Her ne kadar örneklenen iki totaliter hareketten, Nasyonel Sosyalizm ve Bolşevizm, den biri olan Bolşevizmde antisemitizm çok öne çıkarılmamış olsa bile söylemleri geniş bir şekilde kullanılmıştır.

Bende konuyu ele alışıta Arendt'in izlediği sırayı takip ederek, önce antisemitizmi, sonra emperyalizmi ve son olarak da totalitarizmi ele almaya çalışacağım. Ama bundan önce çeşitli kaynaklardan totalitarizmin sözlük anlamını aktarmakla konuya girmek istiyorum:

Wikipedia: Devletin toplum üzerinde tam tahakküm kurarak ve mümkün olan her yerde toplumsal ve özel hayatın kontrol altına alındığı yönetim biçimi.

Oxford Dictionary: Devletin tam tahakkümü ve yaşam biçimlerine kontrol altında tuttuğu merkezi ve diktatöryal yönetim biçimi

Webster Dictionary:

1. Otokratik bir otorite tarafından oluşturulan merkezi kontrol,
2. Vatandaşların mutlak devlet otoritesi altında tutulduğu yönetim biçimi,

Britannica: Teorik olarak vatandaşlarına hiçbir bireysel özgürlük alanı bırakmayan ve bireylerin yaşamlarının her alanının her yönden kontrol altında tutulduğu hükümet etme şekli.

Arendt diyor ki “Yahudi sorunu ve antisemitizm gibi küçük (ve dünya politikası bakımından önemsiz) bir fenomenin, ilkin Nazi hareketi, sonra bir dünya savaşı ve son olarak da ölüm fabrikalarının kurulmasında bir katalizör işlevi görmesi (bu sağduyuya aykırı bir gerçek); ya da ekonomik güçlüklerin birkaç on yılda dünyanın her yanındaki siyasal koşullarda derin bir dönüşüme yol açtığı da, emperyalizm çağını başlatan neden ve etki arasındaki bu grotesk orantısızlık; veya totaliter hareketlerin malum sinik “realizm”i ile gerçekliğin bütün dokusunu bariz bir biçimde hiçe sayan tutumları arasındaki garip çelişki; yahut modern insanın (her zamankinden daha büyük, tam da evrenin varlığına meydan okuyabilecek kadar büyük) gerçek gücü ile modern insanların kendi kudretlerinin eseri olan bir dünyada yaşamak ve bu dünyayı anlamaktaki acizleri arasındaki can sıkıcı uyumsuzluk; bütün bunlarla yüzleşmek ve onları anlamak mümkün olmalıdır.”

Yahudiler, Roma İmparatorluğundan beri, Babil Krallığı yıkıldıktan ve ahalisi dört bir yana dağıtıldığından beri yalnızca aile ve din esaslarına dayalı kapalı toplumlar olarak yaşamaya başlamışlardı. Yaşamlarını sürdürdükleri yerlerin, zamana bağlı olarak, birer kulu veya bireyi olmayı istememişler, hemen hemen her zaman kendilerini toplumun geneli dışında tutarak asimile olmamışlardır. Genelde, kendilerini, tanrı tarafından insanlığın kurtuluşunu sağlayacak, hem seçilmiş hem de kurban edilmiş bir kavim olarak görmüşlerdir. Bu söylem çağlar içinde, Yahudilerin biraz da kendi seçtikleri yöntemler nedeniyle de, çeşitli söylencelerin ve bunlara dayanan çeşitli suçlamaların kaynaklarını oluşturmuştur.

Yaşadıkları topraklarda hem kıyıya itilmiş hem de ayrıcalıklı bir toplum oluşturdukları, sorunlarını kendi toplumsal yapıları içinde çözümlenmeye gittikleri gibi, mali güçlerini toplumlarını temsil edenlerin nezdinde toplayarak bir iç dayanışmada da bulunmuşlardır. Yahudiler, hep vatansız kabul edildiklerinden dolayı, buldukları ülkedeki diğer bireylerin haklarından yoksun bırakılmışlardır. Ancak yönetimleri sırasında çeşitli eylemlerinden dolayı finansman ihtiyacı içine giren hükümdarlar, krallar, prensler gibi yöneticilere, ellerinde bulundurdukları mali gücü kullanma olanağını her zaman

sağlamışlardır. Bundan dolayı Yahudi önderleri zaman içinde daha zenginleşip kendi toplumları içinde daha da kuvvetlenmişlerdir.

Yönetimlere sağladıkları finans olanakları sayesinde hep yönetimin yanında yer almış ve yönetimle sürekli ilişki içinde, hatta içli dışlı ilişki içinde olmuşlardır. Yönetimle bu kadar yakın ilişkileri olmakla birlikte, hemen hemen hiçbir zaman yönetime doğrudan müdahale etme veya yönetici olma gibi bir gayretleri bulunmamıştır. Mutlaka ki para kaynağına sahip kişiler ve topluluklar olarak yönetimle gayet iyi ilişkileri olmuştur. Bu da Yahudiler arasında bir fakir ve zengin ayrımı ve bunun yanında zengin tabakanın yönetimlerle iyi ilişkileri nedeniyle kısıtlanmış bir topluluk içinde ayrıcalıklı konumları olmuştur. Zaman içinde Yahudiler arasında sanki bir aristokrasi takımının, belli başlı ailelerin, çok öne çıkmalarına neden olmuştur. 1900 lara hatta Birinci Dünya Savaşına kadar hemen hemen bütün devletlerin mali işlerine bakan veya devlete finansman olanakları sağlayan bir Yahudi elit grubu olmuştur. Bu elit grup ülkeler arasındaki haberleşmenin ve bilgi aktarımının önemini çağdaşlarına göre çok önceden kavramış ve kendi aralarında oluşturdukları haberleşme kanallarıyla ülkelerin o anda ki durumlarından sürekli olarak haberdar olup kaynaklarını buna göre yönlendirme olanağına kavuşmuşlardır.

Yahudiler, yüzyıllarca mali konularla ilgilenmiş ve diğer meslek dallarına pek itibar etmemişlerdir. Her yönetimin mali işlerinden sorumlu bir Yahudi topluluğu veya ailesi bulunduğu için de ekonomik veya siyasi durumların dengesizleştiği durumlarda toplumun önüne ilk atılanlar da, o ülkedeki Yahudi topluluğu olmuştur. Tabii ki bu arada yönetimle iç içe olan elit gruba, kendilerine tanınan ayrıcalıklı haklar nedeniyle bir şey olmamış, olan daha fakir düzeydeki Yahudi gruplarına olmuştur. Bunlar sık sık buldukları yerlerden sürülmüşler, içinde buldukları koşullar ağırlaştırılmıştır.

Elit grubun hükümdarlar değişse bile konumlarından bir şey kaybetmemeleri ülkelerin halkları üzerinde giderek “aslında ülkenin hükümdar tarafından değil de bu Yahudi grubu tarafından yönetildiği” kanısının yerleşmesine neden olmuştur. Bu yanlış kanı başı derde giren hükümdar tarafından da çoğunlukla istismar edildiğinden zaman içinde Yahudi toplumu günah keçisi haline dönmüştür.

İkinci Dünya Savaşı yıllarına ait küçük bir anekdot: İki arkadaş yolda karşılaşırlar ve savaşın neden çıktığını konusunda konuşmaya başlarlar. Birisi diğerine, “Biliyor musun, savaşı yahudiler çıkarmış”, der. Öbürsü cevaplar, “Evet. Yahudiler ve Bisikletçiler”. “Neden bisikletçiler”, der birinci. “Neden yahudiler”, der öteki.

Daha öncede konu ettiğimiz gibi Yahudi elit topluluğu iletişimin önemini çağdaşlarından önce kavradığı için bu yönde önemli adımlar atmışlardır. Örneğin Avusturya’da yaşamakta olan Rotschild ailesinin o günkü yöneticisi konumunda olan Meyer Amschel Rotschild beş çocuğunu o zamanki Avrupa’nın ticaret ve yönetim merkezleri sayılabilecek Londra, Napoli, Frankfurt, Berlin ve Viyana’da yerleşmelerini ve aileyi orada temsil etmelerini sağlamıştır. Böylece Rotschild’ler Avrupa devletlerinin finansmanı sağlayan devasa bir kurum haline gelmişlerdir (küçük bir dip not: en azından kitabın kaleme alındığı ve eklemeler yapılmış baskısının yayınlandığı yıl olan 1958’e kadar Rotschild’ler aile arşivlerini hiçbir incelemeye açmamışlardır).

Yahudiler, yönetimin perde arkasında olan grup olarak betimlenmeye başladıktan sonra, özellikle hristiyan din adamlarının gayretleriyle, 19.yüzyılda Avrupa’da yaygınlaşmaya başlayan, hayalet korkusunun nesnesi haline gelmeye başlamışlardır. Yahudilerden önce de Doğaüstücüler, Tapınakçılar, Cizvitler (ki bu grup daha sonra Fransa’da modern antisemitik hareketin en ateşli savunucularından olmuştur) ve Farmasonlar aynı durumla karşılaşmışlardır.

Modern antisemitizm ilk olarak Napolyon'un 1807 de yenilmesinden hemen sonra ortaya çıktı. Reformcuların siyasal yapıyı soyluların hegemonyasından kurtararak, orta sınıfların önündeki engelleri kaldırması; Prusya'daysa aydınlanma devriminden oldukça etkilenmiş, bu yönde kendini geliştirmiş (19. Yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'ya eğitime gönderilen öğrencilerin yarattığı Jön Türkler olayı gibi) "aydınlanmış despotizm" yarı-feodal sistemi sarsmış ve yapılan çalışmalar sonucunda Prusya'yı modern bir ulus devlet olan Alman Reich'ına dönüştüren yukarıdan devrimi gerçekleştirmişlerdi (İttihat ve Terakki'den başlayarak Mustafa Kemal ve arkadaşlarının tüm çabalarının son zamanlarda benzer nedenden dolayı insafsızca saldırılara uğraması; bu saldırıları yapanların aynı karaktere sahip Alman Ulusallaşmasının neden başarıya ulaşip, aynı şeyin neden "Türkiye" de gerçekleşemediğinin açıklamasını daha somut ve tarafsız verilere dayanarak açıklamaları gerekmektedir).

Burada tekrar Arendt'in metnine dönersek, "Modern antisemitizm, ulus devletin daha genel gelişimi içinde ele alınmalı ve aynı zamanda antisemitizm kaynağı Yahudi tarihinin belli veçhelerinde, özellikle son yüzyıllarda Yahudilerin yerine getirdiği işlevlerde aranmalıdır. Ulus devlet sisteminin çözülmesinin son evresinde (küçük bir araya girme, buradaki konu edilen ulus devlet sisteminin çöküşü Birinci Dünya Savaşı Sonunda ve onu takip eden süreçlerde ortadan kalkan devletlerden ve sistemlerinden bahsetmekte, yoksa günümüzün globalizm savunucularının konu ettikleri "artık ulus devletlerin sonu geldi" söylemiyle pek bir bağlantısı yok) şayet antisemitik sloganlar büyük halk kitlelerini emperyalist genişleme ve eski yönetim biçimlerinin yıkılması yönünde örgütlemenin ve esinlemenin en etkin araçları olduklarını kanıtlamışlarsa, bu durumda belli toplum grupları ile Yahudiler arasındaki husumetin doğmasına ilişkin temel ipuçlarının Yahudiler ile devlet arasındaki ilişkinin daha önceki devlet tarihinde varolması gerektir.....

Önderleri, geçtiğimiz yüzyılın (19. Yüzyılın) yetmişli yıllarından beri "tarihin anahtarının" ve bütün kötülüklerin başlıca nedeninin Yahudiler olduğunu, ileri sürebilmişse, o zaman ayaktakımı ile Yahudiler arasındaki hasmane ilişkilerin temel göstergelerinin, Yahudiler ile toplum arasındaki ilişkilerin tarihi içinde bulunması gerekir."

1792 Fransız Bildirgesinin "Eşitlik, Özgürlük ve Kardeşlik" ilkesine göre "Ulus içinde bir başka Ulusa" hoşgörüyü bakılmasının mümkün olmadığı, herkesin her yönden eşit olduğu ve hiçbir zümre ya da topluluğa özel hak ve ayrıcalık tanınamayacağı belirtilmesine rağmen; bu tebliğde de Yahudiler konusunda ki bölümler hep muğlak ve ikili bir tutum içinde ifade bulmuştur.

Bunun yanında, Fransa'da 17. ve 18. Yüzyılda Saray Yahudileri diledikleri yerde yaşamaları, kendi egemenlik bölgelerinde özgürce seyahat etmeleri, silah taşıyabilmeleri, yerel yetkililerden özel koruma hakkı bulunmaktaydı. Prusya'da da "Genel İmtiyazlı Yahudiler" , Friedrich'in Münzjuden (sikkeci Yahudi) leri, ya da Avusturya İmparatorluğunun Saray Yahudilerinin hakları bulunmaktaydı.

Bu ayrıcalıklar, öyle bir duruma gelmiştir ki, "genel ayrıcalıklar ve patentler" 18. Yüzyıl sonunda Berlin'li Yahudiler kendilerine eşit görmedikleri yoksul Yahudilerle eşitliklerini paylaşmak istemedikleri; Fransa Ulusal Meclisinin de Yahudilerin de toplumun bir parçası olduğu bundan dolayı ayrıcalıkların bulunduğu bir Yahudi topluluğunun mümkün olmadığı konusundaki kararları, doğu illerindeki daha yoksul Yahudilerin yeni haklara kavuşmasına Bordeaux'lu ve Avignon'lu Yahudilerin sert muhalefetiyle karşılaştı.

Kısacası, imtiyazlı Yahudiler, yoksul Yahudilerle eşitliği istememiştir, karşı koymuşlardır. Bu durum modern antisemitizmin gelişmesine yardımcı olmuştur.

Bu atmosfer altında kurulan ilk antisemitik partiler küçük olmakla beraber diğer partilerden farklılıklar göstermekteydi, çünkü bunlar kendilerini partiler üstü olarak görüyorlardı.

Çok zengin Yahudiler ulus devletlerin ortaya çıkması ile, bu yeni devletlerin, soylulara yönetimden el çektirmesi, yeni tanımlanan devlete biçilen yeni işlev ve görevler nedeniyle, ve bu görevlerin gerektirdiği devasa harcamalar konusunda yeterince destek olmadılar. Taşradan gelmiş veya diğer ülkelerden göç etmiş olan Yahudiler, yeni ve oldukça yenilikçi düşünmeye başlayan bir “Yahudi Burjuvazisi” oluşturmaya başlamıştı. Bu yeni gelenler devletin şeklinin değişmesini doğru algılayarak devlete gereken desteği sağladılar. Bu destek, devletin Yahudi topluluğuna daha yakın bir ilgi gösterdiği ve daha fazla kolaylıklar sağlamaya başlamasının yanında, devletin temsil noktalarında bulunan kişilerin her ayaklarının sürçmesinde, her sendelemesinde, başarısızlığın tek ve asli failleri olduklarını öne sürmeye başlamalarını da neden oldu. Bu da, toplumlarda yaşanan çok zor ve yeni ekonomik koşullar ve yeni sosyal sınıfların oluşması sırasında dışarıda kalmış olan ayaktakımı tarafından, çok büyük bir iştahla kabul edilen bir gerekçe olmuştur.

Toplumların geçirmekte olduğu bu devrim gibi değişimler sonucunda, Yahudi gençleri ataları gibi tek bir uğraşı alanı içinde kalmak yerine, entelektüel alanlara da girmeye başlamışlar ve buralarda belirli başarılarla ulaşmaya başlamışlardır. Bu şekilde kırılmaya başlayan Yahudilik, toplumsal yaşamları içinde laik bir kimlik çizen ama aile içinde Yahudiliklerini sürdüren bir başka grup daha ortaya çıkardı, “Yolda birey, evde Yahudi”.

Bu değişim içinde Yahudiler, burjuvazinin bir yerde soylulara karşı koyuşlarında önemli bir yeri bulunan salon toplantılarına kabul edilmeye başladılar. Bu toplantılara Yahudilerin yanında eşcinseller ve aydınlanmacı soylular da katılmaktaydı. Bu toplantıların nitelikleri Proust’un kitaplarında ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Proust, soylu bir aileden gelen bir Yahudi olarak, gözlemlerini doğrudan aktarmıştır. Bu toplantılarda toplum içinde her ne kadar ayrıksı kısımların yer aldığı görülse bile bunlar toplulukları ileri götüren tartışmalarında başlangıç noktalarını oluşturuyorlardı. Proust kitabında, “Kayıp Zaman İzinde, Sodom Gomorre, her grubun bu topluluklarda belirli temsil noktalarını oluşturdukları, ve bu aykırı kişiliklerin salonlardaki çeşitli karakterler içinde çok rahat olduklarını, kendilerine benzeyen diğer davetliler arasındaysa aynı rahatlıkta olmadıklarının gözlendiğini anlatmakta; eşcinsellerin kendilerine özgü gizli bir işaret dilinde davranış sergilemeleri, Yahudilerin “karabüyü” yü temsil ettikleri, soylularınsa ölmekte olan bir sınıfı temsil ettikleri aktarılmaktadır.

Yahudilerin giderek birçok meslek gruplarında faaliyet göstermeleri onları toplum içinde de daha çok varlıklarının duyulmasına da yol açmaya başladı. Bu dönemden sonra Yahudilerin entelektüel alandaki çalışmaları ortaya çıkmaya başladı.

Yahudilerin toplum içinde yeni konumlar edinmeye başlamaları, beraberinde Yahudilere karşı tepkiyi de getirmiştir. Fransa’daki Dreyfus davası gerek iç kamuoyu gerekse de batı dünyası kamuoyundaki yarattığı dalgalanmalar konusunda önemli bir yer tutar. Dreyfus davasının önemi kadar, Büyük Britanya Krallığını, emperyalizmin en başarılı temsilcisi durumuna taşıyan bir diğer Yahudinin, Disraeli’inde kamuoyunu etkilemiş olduğunu ekleyelim, ve Dreyfus davası ile konuya devam edelim.

Üçüncü Cumhuriyetin özgürlükçü ve eşitlikçi ortamı içinde Yahudilerde orduya kabul edilmeye ve subaylığı meslek olarak uygulamaya başladılar. Bu, hem o güne kadar geleneksel olarak hep soylulardan oluşmuş subay kadrosu nedeniyle, hem de ordunun kendine biçmiş olduğu rolün cumhuriyeti dışlaması ve bu dışlamanın gerek Cizvit kökenli din adamları gerekse de çıkarları ve devletteki konumlarını yitiren soyluların orduyu kendi saflarında bir destekçi olarak görmek istediklerinden, Yahudilerin orduda görev almaları pek benimsenen bir kabul edilme olmadı. Soylu

kökenden gelen subaylar, Yahudi kökenli meslektaşlarına her vesileyle hakaret ederek onları düelloya davet etmeleri, hatta zorlamaları gibi bir tepkinin oluşmasına yol açtı. Kendisi de Yahudi olmasına rağmen Yahudi subaylara düello şahitliği yapan ve sonra da yine Yahudilere bu konuda şantaj yaparak para kazanmaya çalışan Dreyfus davasında da baş aktörlerden biri olan, Teğmen Esterhazy gibi kişilerin ortaya çıkmasına da neden oldu.

Dreyfus, Genel Kurmay Karargahına atanan ilk Yahudi kökenli yüksek rütbeli subaydı. İstihbarat biriminde görevlendirilmişti. Çöp kutusunda bulunan ve Alman Askeri Ateşesine; ki o zamanlar bir çok Fransız subayı Almanlara bilgi satmaktaydı ve Alman Askeri Ateşesi’de her yerde Almanya’nın elinde Fransa’ya dair bilgilerin Fransa’nın kendisinde olduğundan daha fazla olduğunu söylemekteydi; satılmak üzere bir gizli belgenin “bordro”nun bulunması ve bu belgedeki el yazısının Dreyfus’a ait olduğunun iddia edilmesiyle başlar. 1894 yılında Genel Kurmayda oluşturulan mahkeme, kapalı bir şekilde görülür ve davada sunulan lehte belgeler hiç dikkate alınmaz, mahkeme Dreyfusu mahkum eder. 1895’de İstihbarat daire başkanı olan Albay Picquard, Mayıs 1896 da Genel Kurmay Başkanına asıl sorumlunun Binbaşı Walsin-Esterhazy olduğunu bildirir. Ancak altı ay sonra Albay Picquard Tunusa tehlikeli bir göreve gönderilir. Tunus’taki bu görevden ölmeden dönmeyi başaran Picquard, Haziran 1897 de Senato Başkan Yardımcısına mahkemeye sunulan deliller konusunda bilgi vererek Dreyfus’un suçsuz olduğunu iletir. Kasım 1897’de Clemenceau davanın tekrar görülmesi için ilk adımları atar. Clemenceau’nun gazetesi Ocak 1898’de Zola’nın “İtham Ediyorum” adlı metnini yayınlar. Bu arada Albay Picquard sahte ihbarlarla tutuklanır, Zolanın hakkında orduya iftira etmekten dava açılır. Hem olağan mahkeme hem de Temyiz mahkemesi tarafından Zola mahkum edilir. Ağustos 1898’de Esterhazy zimmetine para geçirdiği suçlamasıyla ordudan atılır. Esterhazy vakit geçirmeden bir İngiliz gazeteciye kendi üstü ve karşı casusluk bölümü başkanı Albay Sandher’in elindeki resmi belgelerdeki Dreyfusun yazısını kopya ederek bu belgeyi hazırladığını itiraf eder. Birkaç gün sonra aynı bölümden Albay Henry, gizli Dreyfus dosyasının birçok yerinde sahtekarlık yapıldığını itiraf eder ve intihar eder. Bunun üzerine Temyiz Mahkemesi davanın araştırılmasını istemek zorunda kalır.

Haziran 1899’da Temyiz Mahkemesi alt mahkemenin kararını bozar. Ağustos da Rennes de yeni bir mahkeme yapılır. Dreyfus “hafifletici nedenlerden” on yıla mahkum edilir. Bir hafta sonra Cumhurbaşkanı Dreyfus’u af eder.

Gerek davanın tekrar görülmesi, gerekse de Cumhurbaşkanının affı, o dönemin batı dünyasında gelişmekte olan “herkese ve her şeyde eşit davranış ve eşit adalet” kavramının yandaşlarının, bu davada yapılmakta olanın Dreyfus’un kişiliğinde ordunun Yahudilerle çatışması olarak değil de bir tek kişiye bile adaletsiz davranılması, benim de haklarımın çiğnenmesi anlamına geleceğinden bunu kabul etmem olanaksızdır, söylemine dayanıyordu. Bu söylem, 1900 yılında Paris’te yapılacak olan Dünya Fuarının, hani meşhur Eyfel Kulesinin yapıldığı fuar, boykot edilmesi ihtimalinin çok ciddi bir şekilde belirmesi üzerine Fransa hükümetinin bu sorunun üstünü kapatmak için bulduğu bir yöntem idi.

1900 yılının Nisan ayında fuar yapıldı ve başarılı oldu. Parlamento büyük bir çoğunlukla Dreyfus davasının ortadan kaldırılmasına, Aralıkta da tüm alt davaların af edilmesine karar verdi.

1903’de Dreyfus mahkemenin yeniden görülmesini istedi. Dilekçesi Clemenceau başbakan oluncaya kadar dikkate alınmadı. 1906 Temmuzunda Temyiz Mahkemesi Rennes’deki kararı iptal etti ancak bu konuda yasal yetkisi yoktu. Ne Dreyfus , ne de Clemenceau yeni bir mahkemeyi göze alabildiler ve davalar dizisi Dreyfus’un mahkemece aklanmadığı ve yasalarda olmayan bir yetki kullanımıyla bitirildi.

Dava özünde, kendi başına bakıldığında teorik olarak “herkese ve her koşulda eşit adalet” kavramının savunulması olarak görünse de esas olarak aynı dönemde Fransa da patlak veren Panama Kanalı

skandalı nedeniyle orta sınıfların, biraz da devleti yönetenlerin ve parlamento temsilcilerinin başarısızlığı örtmek için sürekli istikraz tahvili çıkarılmasına izin verme karşılığında aldıkları rüşvetler sonucunda, birikimlerinin neredeyse tümünü kaybetmeleri; bu kaybın faturasını ise karar alıcı mekanizmalarda hiçbir şekilde yer almamış olsa bile finansman konularında danışmanlık yapan bazı Yahudi isimlere kesilmesi, halkın tüm öfkesini yeniden Yahudilere döndürmesine neden olmuştu. Bu da borçlara karşılık devlet garantisi verildiği algısını yaratarak, zaten batmış olan bir projenin hükümetçe desteklenmiş olduğu gerçeğini gizlemek için o zamanki hükümetin çok da işine yaradığı için, hükümet de parmağı ile Yahudileri işaret etmeye başlamıştı.

Dönemin karmaşasını anlamak için intihar eden Albay Henry için antisemitik Cizvit papazları tarafından düzenlenen heykel yaptırma kampanyasına mali destek verenlerin yapısına ve bu konuda yazılanlara bakmak gerekmektedir. Kampanyanın yürütülmesi için ilk gösteriler 300 cizvit papazın katılmasıyla yapılmıştır. Bağışçılar arasında dört general, binden fazla subay ile Savaş Bakanı Mercier'de bulunmaktaydı. Bağış listesinde oldukça büyük sayıda aydın ve Yahudi de yer almaktaydı.

Bu kampanya sırasında, Yahudi sorununa çözüm için gelen öneriler ise oldukça ilginç idi:

- Yahudileri, Yunan efsanelerindeki Marsyas gibi parçalarına ayırmalı,
- Reichnah (Dreyfusu savunanlardan biri) kaynar suda haşlanmalıdır,
- Yahudiler yağda kızartılmalıdır,
- Yahudiler ölünceye kadar vucütlerine iğne batırılmalıdır,
- Yahudiler boğazlarına kadar sünet edilmelidir,
- Yeni silahlar Yahudiler üzerinde denenmelidir,

Yahudi karşıtlığını doruğa taşıyan, “Özgürlük ağacını Yahudilerin kanıyla sulama” çağrısı yapan Max Regies bu sloganla Cezayir Belediye Başkanı seçildi. Bu makamı yığınla Yahudi'nin öldürülmesi, Yahudi kadınların ırzına geçilmesi, ve Yahudilere ait dükkanların yağmalanması için rahatlıkla kullandı.

Katolik Kilisesi ise Fransa'daki kilisenin üstünlüğünü ve sosyal olaylara etkisinin sürdürülebilmesi için Dreyfus karşıtlarını destekliyordu.

Bunun yanında Dreyfus ailesinin, Dreyfus'u kurtarmak için açık bir kampanya düzenlemek yerine, parlamentodaki ve diğer yüksek kademedeki devlet memurları ile olan ilişkilerini kullanmayı tercih etmelerini, karşıtları, “Yahudiler devletin yönetiminde arkada ki gizli güç “ olarak kullanmaya başladılar.

Bütün büyük devrimlerde halk gerçek temsil için savaşırken ayaktakımı, temsil edilmediği meclisten olduğu kadar dışlandığı toplumdan da nefret eder. Onlarca önemli olan “güçlü insan, güçlü önder” sloganlarıdır (gerek AKP'nin gerekse de MHP'nin sloganlarının benzerliği dikkat çekicidir).

Sonuçta Fransa'daki bu tartışma ve Yahudi karşıtlığı 1900 deki Paris Fuarının başarıyla sonuçlanmasıyla biraz yatıştı ve Yahudi sorunu bir süreliğine rafa kaldırıldı.

Arendt'in satırlarıyla bu dönemin sonu “Şu halde kapanan sadece 19. Yüzyılın dip akıntılarının yazılı tarihin aydınlığında boy gösterdiği bir perdeden ibaretti. Gözle görülebilir yegane sonucu, Siyonist hareketi yaratmak oldu; o Siyonist hareket ki Yahudilerin antisemitizme bulabildikleri yegane siyasi yanıtı ve o antisemitizm ki, Yahudilerin onları dünya olaylarının merkezine sürükleyecek bir hasım olarak ciddiye aldıkları yegane ideolojiyi oluşturmaktaydı.”

EMPERYALİZM

Arendt , “1884 ile 1914 arasında ki otuz yıl, Afrika’nın paylaşılması ve milliyetçi pan-hareketlerinin doğuşuyla sona eren ondokuzuncu yüzyılı, Birinci Dünya Savaşıyla başlayan yirminci yüzyıldan ayırmaktadır. Bu dönemde Avrupa’da göreceli bir sükunet, Afrika ve Asya’daysa soluk kesici gelişmelere sahne olan emperyalizm dönemidir.”

Emperyalizm, Büyük İskender İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu, Pers İmparatorluğu veya Osmanlı İmparatorluğu gibi yayılcı bir anlayışla başlamış olsa bile gerek ortaya çıkış nedeni gerekse de yönetim biçimi, hükümlanlığı altına aldığı halklara yaklaşım biçimi, ulus devletle arasında oluşan zıtlıklar nedeniyle bu yapılardan ayrılmaktadır.

Avrupa’da 19. Yüzyılın ikinci yarısında başlayan sanayi devrimi ve bu devrimin önderliğini kısa bir sürede ele geçiren İngiltere ile başlayan ekonomik gelişmeler yeni bir yayılcılık şeklinin ortaya çıkmasına neden oldu. İngiltere’nin sanayi devrimine hızlı girişi, bu ülkenin gerek üretimde gerekse de ticarete öne geçmesine, ve hızla kuvvetlenmesine neden oldu. Üretim ve ticaret alanında kuvvetli olan İngiltere 1860’ lardan sonra birçok Avrupa devletiyle ikili ticari anlaşmalar imzaladı. Bu anlaşmalardaki maddelerin çoğu İngiltere lehineydi. Bu şekilde hem kendi sanayi ve işadamlarını koruma altına alıyor, onlara yeni pazarlar açıyor, hem de daha emeklemekte olan diğer ülkelerdeki sanayi hamlelerini engelleyemese de gelişmelerini geciktiriyordu.

Bu gelişmeler sonucunda İngiltere’nin başını çektiği Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda gibi ülkelerde bir sermaye fazlalığı oluşmaya başladı. Bu sermaye fazlalığının yanı sıra hem yeni sistemlerin hızlı üretimi nedeniyle düşen maliyetler karşısında rekabet şansları kalmayan zanaatkarlar hem de yine sistemin kendi içinde oluşan ekonomik buhranlar nedeniyle işlerini kaybeden ve bir daha iş bulamayanlar toplum içinde belirli bir sınıfa dahil edilemez bir duruma gelmişlerdi. Sermayenin başıboşluğu ile bu toplumsal bir sınıfa sokulamayan ayaktakımının, ulusu oluşturanlar için büyük bir sorun oluşturmasını engellemek amacıyla önlerine yeni bir kızıl elma konuldu. Avrupa dışındaki topraklarda daha fazla olanakların olduğu ve ulusun bu topraklardaki nimetlerden daha fazla yararlanması gerektiği, bunun içinde gerekli insan ve mali kaynağın elde bulunduğu fark edilince Avrupa dışına hızla açılma başladı.

Bu açılma sırasında kapitalist ekonomiyle ulus devletin çıkarları her zaman uyum içinde olmadı. Burjuvazi 19. Yüzyılda yükselmeye başladığında yönetime girme konusunda isteksiz davranmış ve yönetme işlemini tümüyle politikacılar eliyle devlete bırakmıştı. Ancak ulus devletin kapitalist ekonominin daha da büyümesi için gerekli çerçeveyi sağlamak bakımından uygun bir yapı olmadığı ortaya çıktığında burjuvaziyle devlet arasında bir çekişme ortaya çıktı. Burjuvazinin devleti ve onun silahlı güçlerini kendi ekonomik amaçları için kullanma gayretleri, ancak belli bir ölçüde başarılı oldu. Benzer şekilde de idealist ulusalcıların dış ülkelerde burjuvazinin temsilcilerinin yaptıkları denetimsiz eylem ve işlemlerin kendi dünya görüşlerinin dışına taşmasını engellemekte ki çabaları da ancak belli ölçüde başarılı olabildi.

Arendt, “Alman burjuvazisi bütün varlığını Hitler hareketine bağlayıp ayaktakımının yardımıyla toplumu yönetme hevesine kapıldığında ama sonunda kendi yarattığı canavarı dizginleyemediğinin farkına vardığında durumu kurtarmak için artık çok geçti. Burjuvazi ulus devleti yıkmayı başarmış, ama ancak bir Pirus zaferi elde etmişti; ayaktakımı diğer bütün sınıflar ve kurumlarla birlikte burjuvaziyi de tasfiye ederek, kendi başına siyasi yaşama nezaret etmeye tamamen ehil olduğunu göstermişti”[çok kısa bir sürede yaratılan ve kuruluşunun üzerinden daha bir yıl geçmeden bile girdiği

genel seçimlerden büyük bir yengiyle çıkan AKP'nin bu başarıyı elde etmesinde ki itici gücü yalnızca bu kadar kısa süre içinde partinin yaptığı saha çalışmalarına bağlamak, bana, pek akıllıca gelmiyor. Burada oluşmakta olan belli bir sermaye grubunun (maalesef burjuvazi diyemiyorum çünkü ekonomik birikim ile kültürel birikim arasında büyük bir farklılık bulunmaktadır) geleneksel sermaye grubuna karşı giriştiği alan açma yarışmasında bu yeni kurulan veya kurdurulan partiyle kan uyuşmasının büyük ölçüde esas itici güç olduğu görüşündeyim.]

Cecil Rhodes, İngiliz iş ve devlet adamı, “Yayıma her şeydir. Elimde olsa tüm yıldızları ilhak ederdim” derken bu yeni çağın itici gücünü tanımlamış olmaktadır. Yirmi yıldan az bir sürede İngiltere'nin sömürgeleri 4.5 milyon metrekare ve 66 milyon kişi artmış; Fransa 3.5 milyon metrekare toprak ve 26 milyon kişiyi eline geçirmiş; Almanya 1 milyon metrekareye varan topraklardaki 13 milyon nüfusu yönetir hale gelmiş; Belçika da kralı aracılığı ile 8.5 milyon insanın yaşadığı 900 bin metrekarelik bir alanı eline geçirmişti (Belçika adına ele geçirilen topraklar tümüyle kralın mal varlığı sayılıyordu). Mülk sahibi ve hakim sınıflar, herkesi ekonomik çıkarın ve mülkiyet duygusunun siyasi bünyenin en sağlam temeli olduğuna inandırdıkları için, emperyalist olmayan devlet adamları bile ufukta ortak bir ekonomik çıkar görüldüğünde kolaylıkla boyun eğmeye razı oldular.

Bu dönem süresince de idealist politikacıların sermaye tarafından fikir değiştirmeye çeşitli yöntemlerle (rüşvet dahil) zorlanması veya etkisiz hale getirilmeleri çalışması da sermayece başarılı bir şekilde yürütülmüştür.

“Yayıma uğruna yayılma” sloganıyla burjuvazi, kendine has yöntemleriyle sonunda ulus devlet aygıtını ikna etti. Bu amaçla yapılan eylemlerin diğer devletlerce hızla izlenmesi ve rekabetin yükselmesi burjuvazinin, her yayılmacı devlette, varlığın sürdürülebilmesi için, yayılmanın, şart olduğu tezini öne sürmesine ve bunu devlete kabul ettirmesine neden oldu.

Bu genişleme sırasında ele geçirilen topraklarda ki yönetim biçimi iki ana eksenle ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Fransa'nın uygulamış olduğu politika, ki bu politika göreceli olarak başarısız olmuştur. İkincisi ise İngiltere'nin uygulamış olduğu politikadır. Aslına bakılırsa her iki politikada uzun erekte başarısız olmuşlardır. Her durumda yönetilmeye çalışılan ülkelerde ulusalcılık öne çıkmaya başlamış ve belli bir zaman dilimi içinde çeşitli başkaldırma yöntemleri geliştirilmesine neden olmuştur.

Fransa'nın benimsediği yöntemde, özgürlük beyannamesine uygun kılıf hazırlanmaya çalışılmış, ele geçirilen topraklarda yaşayanlara özgürlük ve kardeşlik tanınmıştır; tabii bu arada nedense eşitlik kuralı biraz gerilere itilerek unutulmuştur. Genel yönetim anlayışı, buralarda Fransız ulusunun uygulamakta olduğu sosyal ve siyasal sistem, topluma kendi rızasıyla kabul ettirilmeye çalışılmış ve hatta bazı ülkelerde, o ülkenin Fransız Ulusal Meclisinde temsilcisinin, Cezayir gibi, bulunması sağlanmıştır. Burada ki paradoks dışarıdan gelenin yerleşiklere kendi kültürlerini onların rızasıyla kabul ettirmeye çalışmakta yatmaktadır. Bu ülkelerdeki halklar hem soyulmakta hem de bizim kültürümüz sizinkine göre daha üstün ve mükemmel, onun için mevcudu bırakıp bunu kabul edin tarzında bir asimilasyona zorlanmaktaydılar. Bu sistem içinde anavatan olan Fransa'yı korumak için “siyasi kuvvetlerin” sınırlara yığılması da bulunmaktaydı.

İngiliz yöntemindeyse, mevcut yapıda kendi sistemlerine göre bazı değişimler yaparak yönetim ve hayat tarzına herhangi bir şekilde karışılmıyordu. Yerel yöneticiler iş başındaydı. Buralarda esas olan İngiliz sermaye sahiplerini ve bu sermayeye hizmet veren insan varlığının ve çıkarının korunmasıydı.

Her iki sistemde de merkezi hükümetle sömürge yönetimleri arasında sürekli bir yetki ve uygulama tartışması bulunmaktaydı. Sömürge yönetimleri uygulamalarında, özellikle şiddet içeren uygulamalarında, merkezi yönetimin kısıtlamaları dışında kalmak istiyordu. 1920 yılında Orta

Doğu'daki olaylarda T.E.Lawrence tarafından Observer'e yazılmış bir makalede Arapları yıldırma için gemilerden, uçaklardan ve yerden açılan top ateşleriyle onlara kısmi kayıp verdirmektense, sonuca daha çabuk gidebilecek bir yöntem olan gaz bombalarının kullanılmasının ve tümünün ortadan kaldırılmasının daha verimli olacağını yazıyordu.

Bu tip yöneticiler, yönetimleri altındaki halkları "geri halklar", ya da "aşağı kan" diye tanımlamakta ve ırkçılığın ilk tohumlarını dünyanın her yerine serpiştirmeye başlıyorlardı.

Bu arada, dış ülkelerde giderek genişleyerek yapılan operasyonlar ve yatırımlar için ulus devletlerin yeni para kaynaklarına ihtiyaçları vardı. Artık iç pazardaki yatırımlardan ve devlet iç istikraz tahvillerinden yeteri kadar getiri sağlayamayan uluslarüstü Yahudi sermayesi, devletleri bu yönde finanse etmeye başladı. Bankerlerin, ulusal üretimin dar çerçevesi içinde atıl kalmaya mahkum olan fazla servete, sermaye ihracının kanallarını açmalarının ardından, işlerinin başlarında bulunmayan hisse sahiplerinin, karşılığında büyük kazanç getiren muazzam riskler almaya, aldırmadıkları da ortaya çıktı. Bu muazzam risklerin kabul edilebilir nitelikte kalması ve paranın geri dönüşünün sağlanabilmesi için bu kanatta hükümetler üzerinde baskılarını arttırdı.

1855'de Almanya'da Doğu Afrika Ticaret evinin kuruluşunda yer alan Bleichroeder ve Baron Hirsch Almanya – Bağdat demiryolunun inşaatına başladıktan ondört yıl sonra bu projeyi emperyalist girişimin yeni devlerine Siemens ile Deutchebank'a bıraktı. Hükümetin Yahudilere siyasi güç vermek isteksizliği ile, Yahudilerin siyasi ehemmiyeti olan iş ilişkilerine girmekteki tereddütleri öylesine güzel çakışmıştı ki, riskli kazançların ve komisyonların en yüksek getiriye getirdiği ilk evresi sona erdiğinde, Yahudiler ellerindeki büyük servetlere rağmen hiçbir zaman gerçek bir iktidar mücadelesi içine girmediler.

Emperyalizm kendi felsefesine Hobbes'da kavuşmuştur. Hobbes, burjuva insanının tam bir tanımını verir: "akıl, hesaplama başka bir şey değildir"; "özgür özne, özgür irade Anlamsız sözcüklerdir... yani saçmadırlar"; "insan özünde, toplumun bir işlevidir, o nedenle hakkında "değerine ya da fiyatına göre yargıda bulunulur, yani gücünden yararlanmak için ona ne ödeneceğine göre belirlenir. Bu tutar da kişinin kendisi tarafından değil arz-talebe göre diğerleri tarafından belirlenir". "güç, bireye kendi avantajına katkıda bulunacak biçimde arz ve talebi düzenleme ve fiyatı belirleme olanağını veren birikmiş denetimdir". "Hiçbir zaman son bulmayacak bir mülk birikimi, hiçbir zaman son bulmayacak bir güç birikimine dayanmak zorundadır". Hobbes'un bu görüşlerinden sonra şu anda ülkemizdeki mevcut yönetimin uygulamalarının sonunun gelmesini beklemek, yani Yanya Valisinin kúpünün dolmasını beklemek, gerçekleşmeyecek bir hayal olarak gözükmektedir.

Emperyalizmin felsefesini bir nebze ortaya koyduktan sonra birazda olayları keskinleştiren ve 20. Yüzyılda totalitarizmin ortaya çıkmasına neden olan olaylar dizinine de bakmamız gerekecektir.

Emperyalizmin başlangıç evresinde Afrika'daki uygulamalar sırasında yabancı halkların yönetilmesi için iki yöntem bariz şekilde ortaya çıktı. Bunlardan biri siyasi bünyenin bir ilkesi olarak ırktı, diğeri ise bürokrasydi. Afrikalı kabileler karşılarında gördükleri Avrupalıları insan olarak nitelemekte zorlandıkları için onları bir başka yaratık cismine sokma eğilimindeydiler. Buna karşın yerli halkların elindeki arazilere ve zenginliklere el koymak isteyen Avrupalı içinse bu görüş tam bir imdat simidi oldu.

Arendt'ten alıntı, "Boerlerin ırk kavramının kaynağı, ne insana ne hayvana benzeyen ve hiçbir kavranabilir medeni ve siyasi gerçekliğe sahip olmaksızın Kara Kıta'yı aşırı bir nüfusla iskan eden mahluklar karşısında kapıldıkları dehşetti."

Güney Afrika, ilk fetihler sırasında ve uzak doğu ile ticaretin başlangıç zamanlarında deniz yolunun geçtiği ve hem güvenliğin hem de ikmalin sağlandığı bir üs konumundaydı. Ancak Süveyş Kanalı'nın açılması ve buranın güvenliğinin sağlanması (bu arada bu projenin de Yahudi bankerlerce finanse edildiğini; İngiltere'nin kanal hisselerini bir gecede devralabilmesi için gerekli paranın Rotschild ailesi tarafından temin edilmiş olduğunu bir dip not olarak buraya düşelim) buranın önemini yitirmesine neden olmuştu. Güney Afrika uzun yıllar önemsiz bir ileri askeri üs olarak kaldıktan sonra fazla zenginlikle lüzumsuz insanların birlikte yollandıkları ilk ülke olmuştu. Buna neden olan gelişme ise yetmişlerde keşfedilen elmas yataklarıyla, seksenlerde keşfedilen büyük altın yataklarıydı. Madencilerle birlikte, maceracılar ve büyük kentlerin daima yasalarla başı dertte olan posaları, sermayeyle birlikte endüstriyel olarak gelişmiş ülkelerden Afrika'ya göç etmeye başladılar. Fazla zenginliğin sahipleri, dünyanın dört bir köşesinden gelen bu lüzumsuz insanları kullanabilecek yegane kişilerdi.

Tekrar Arendt'ten doğrudan bir alıntı yaparsak, "Fazla paranın ve lüzumsuz insanların ürünü olan emperyalizm, göz alıcı kariyerine, en gereksiz ve gerçek dışı malın üretimiyle başladı."

Boerler 17. Yüzyılın ortasında, Hindistan'a giden yol üzerinde gemilere taze sebze ve meyva sağlamak üzere Cape'de yerleşen Hollandalıların soyundan gelmekteydiler. Cape gelmelerinin bir nedeni de inançlarını istedikleri gibi yaşamaktı. Tutucu bir mezhebe mensuptular. 18. Yüzyılda onlara küçük bir grup olan Fransız Huguenot'larda katılır. Böylece bu grup, yüksek doğum oranıyla çoğalarak

küçük bir halk haline gelir. Güney Afrika'nın toprakları tarım bakımından fakir olduğu için ancak hayvancılığa el veriyordu. Afrikalı yerli halk ta kabileler şeklinde örgütlenmiş ve göçebe avcılar olarak yaşıyorlardı. Toprağın verimsiz olması yerleşmelerin birbirlerine yakın olmasına olanak vermiyor ve Hollandalıların kendi ülkelerindeki gibi köyler oluşturmalarına engel oluyordu. Aralarında geniş vahşi topraklar bulunan büyük aileler bir tür klan halinde yaşıyorlardı ve ortak bir düşmanları olduğu için birbirleriyle çatışmadan yaşıyorlardı. Ortak düşman kendilerine benzemeyen ve sayıları kendilerinden kat be kat fazla olan yerli halk idi. Öyle ki bu kendilerine benzemeyen ve belirgin bir üretim faaliyetinde bulunmayan, hatta insan olduklarından bile şüphe ettikleri, topluluklardan kurtulmak onlar için tek amaç oluyordu.

Kara Afrikalılar için de durum pek farklı değildi, çünkü şimdiye kadar görmedikleri türden bir canlı ile karşı karşıya kalıyorlar ve kendilerinin asırlarca sürdürdükleri düzenin ve kültürün çok dışında davranan, iki ayak üzerinde yürüyen yeni bir canlı türüyle karşı karşıya kaldıklarını düşünüyorlardı.

Her iki tarafta birbirlerini insan olarak tanımlayamadıkları için, bana benzeyen ve bana benzemeyen; benim gibi tanrısı olan ve benim gibi tanrısı olmayan; ve daha da kötüsü bu mahluklarında insan olabileceği olasılığı her iki tarafı da dehşete düşürdü. Sonuçta Avrupalıların zihninde Kara Kıta'da yaşayanların insan türüne dahil olamayacağı hükmü yerleşti. İnsan oldukları kabul görmediğine göre bir başka cins olan bu yaratıklar topraklarından sürülebilir, köle olarak kullanılabilir, baş kaldırmaları halindeyse hiçbir gerekçeye gereksinmeden ortadan kaldırılabilirlerdi. Sonuçta, Boer'ler bu kavramdan yola çıkarak "Bütün vahşileri yok et" noktasına vardılar. İlginç olan ABD Senatosununun 1849'da Altına Hücum Çağrı öncesinde hemen hemen benzer savlarla toprakların gerçek sahipleri, Kızılderiler hakkında aynı kararı vermesidir.

Boerler üstünlüklerini yerli halka kabul ettirdiklerinde, onlardan köle olarak yararlanma yoluna gittiler. Ancak bu köleler her hangi bir artık değer oluşturamadıkları için Boerler giderek fakirleştiler ve 1923'de Güney Afrika'daki beyaz nüfusun %10'unu teşkil eden ve yaşam standardı yerli kabilelerden pek farkı olmayan bir topluluk haline dönüştüler. Sonuçta Boerlerle başlayan bu gidişat

silah üstünlüğü elinde olan Avrupalıların gerçekleştireceği tam bir katliama, tam bir soykırıma dönüştü.

Boerlerin sayıları 30 milyonu bulan Hotanto kabilelerini yok etmesi, Carl Petes tarafından Alman Güney Afrika'sında sayıları 1890'da 20 ila 40 milyon arasında tahmin edilen Kongo halkının 1911'de 8 milyona indirilmesi ve diğer kayıt altına alınmamış olan kabilelerin ortadan kaldırılması gibi. Emperyalizm, ve onun uç beylerinin yaptığı bu kırım yalnız Afrika'yla sınırlı kalmamış, örneğin 1900 lerdeki Boxer isyanları sırasında Alman keşif kollarına rastladıkları her Çinliyi öldürmeleri emredilmiştir.

Tekrar Boerlere dönersek, Boerler, İngilizlerin Güney Afrika'nın yeniden canlanmasıyla buraya önem vermeleri ve 1834'den sonra köleliğe son verme girişimleri üzerine şiddetli tepkiler gösterdiler. Mülklerinde kalıp İngiliz yönetiminin koşullarını kabul etmek yerine, mülklerini terk edip yeni mülkler edindiler. İngiliz yönetimi kendilerine ulaştığı anda da bu yeni mülkleri terk ederek daha başka yerlerde yaşamlarını sürdürdüler. Sonuçta Boer'ler bir vatana ait olmayan köksüz bir topluma dönüştüler. Boerlerin içinde buldukları durum, yani köksüzlük, bütün ırk örgütlenmelerinin temel niteliği olduğundan, kendilerini tamamen ayrı bir ırk olarak görmeye başladılar.

Elmas yatakları ve sonrasında gelen altına hücum ülkeye bir çok maceraperesti de çekmiş oldu. Bu maceraperestler zaman içinde ayıklanıp ortadan çekildiklerinde, onlarla birlikte ülkeye gelmiş olan sermaye, mevcut Afrikalı insan stokunun herhangi bir ek yatırım yapmadan doğrudan bu kıymetli madenlerin çıkarılmasında kullanabileceğini keşfetti. Herhangi ciddi bir önyatırım yapmadan yalnızca insan gücüne dayalı bir madencilik yöntemi benimsediler. Bu madenlerde Avrupalılar sadece denetçi olarak görev yaptılar.

Elmas madenlerinden sonra zengin altın yataklarının işlenebilmesi için gereken sermaye ise hem Avrupa'daki fazla sermaye hem de Yahudi bankerlerin temin ettiği sermaye ile mümkün oldu. Yüz kadar Yahudi banker Avrupa'dan toplanmış olan sermayenin elmas ve altın işine yatırılmasına aracılık ettiler.

Bu arada madencilik işiyle hiçbir bağları olmayan Boerler ile yeni gelenler arasında ve bu yeni gelenleri korumak için yeniden oluşturulan İngiliz yönetimi arasında huzursuzluk oluşmaya başladı. Boerler geleneksel yaşam tarzlarını sanayileşmenin tehdit ettiğini düşünerek ellerindeki arazileri devrederek daha içerilere göç ettiler. Boerler İngilizlerle buraya biran önce zenginleşme hırsıyla gelen "uitlander" leri aynı potaya koydular. Bu yabancılar başarılı olamadılar ve onlarda İngilizlerin belirgin bir yasal topluluk kurma çabalarına karşı çıktı. Transvaal de ortaya çıkan yönetim aslında tam anlamıyla bir yönetim değil, "yaklaşık yirmi bin hissedarı olan sınırsız bir şirkete benzemektedir." İngilizlerin yönetsel baskılarına karşı Boer'ler sonunda ayaklandılar ve 1899-1902 İngiliz-Boer savaşı yaşandı. Boer'ler yenildiklerinde zaten bilerek isteyerek vazgeçmiş oldukları zenginliklerden elde edebilecekleri paylardan daha fazlasını yitirmiş olmadılar; fakat İngiliz yönetimi dahil, diğer bütün Avrupalı unsurların bir ırk toplumunun eşitsizliğine rıza göstermesini sağladılar. Bu arada da Yahudi bankerlerle işbirliği yapan Cecil Rhodes adlı bir girişimcinin kurduğu firma giderek güçleniyor ve diğer büyük firmalarla birleşerek bir dev haline geliyordu. Rhodes in firması politikanın da içindeydi. Rhodes, Yahudi bankerler sayesinde İngiltere banka çevreleriyle tanıştı ve bunları altın işine yatırım yapmağa ikna etti. Böylece Yahudi bankerleri devreden çıkardı. İkinci olarak da altın işine yatırılan İngiliz sermayesinin korunması için İngiliz silahlı kuvvetlerinin kullanılması gerektiğine hükümeti ikna etti. Güney Afrika'da elde edilen kar paylarının %75'i ülke dışına transfer ediliyordu. Rhodes diğer yandan da iktisadi gelişmeyi normalleştirecek ve çeşitlendirecek yatırımları ve politikaları çeşitli yöntemlerle engelleyen emperyalist politikayı uygulamaktaydı. Tüm ekonomik

faaliyet sadece maden üretimine yoğunlaştırılmış, tüketim maddelerinin üretimiyle ilgili faaliyetler tümüyle askıya alınmıştı. Böylece Boer'lere ırk toplumunun sonunu getirebilecek kapitalist bir düzenin kurulmasını engelleme yolunda garanti verilmiş oldu. Emperyalizm, karının transfer edilmesinde her hangi bir güçlkle karşılaşmamasının garantisi karşılığında kapitalist düzenin kurumlarının bu ülkede oluşması için daha önceden gösterilen baskıları tümüyle kaldırdı. Böylece Boer'ler ülkenin ırka dayalı yönetiminde tek söz sahibi oldular. İlk işlemlerden biri de karlılık ilkesini ortadan kaldırmaktı. Yönetim 17.000 Bantu çalışanın işine son verip beyazlara %200 daha fazla ücret ödediğinde demiryollarının karlılığı da bir gecede silindi. Avrupalılar için önemli olan madenlerden elde edilen gelirin transferinin hiçbir şekilde engellenmemesiydi. Bir sonraki hamlede Renklilere Tahdit Yasası oldu. Böylece bütün siyah işçiler teknik işlerden dışlandılar ve bunların yerlerine beyazlar getirildi. Böylece Afrika'da emperyalizmin temsilcilerinin dolaylı bir başrol oynadığı ırkçılık hükmetmeğe başladı.

Emperyalizmin iki ana siyasi aracından biri olan ırkçılık Afrika'da keşfedilmiş ikincisi olan bürokrasi de Cezayir, Mısır ve Hindistan'da keşfedilmiştir.

Arendt, "İrk, artık beşeri hiçbir şeyin varolmadığı yerde sorumsuzluğa kaçış; bürokrasiye aslında hiçbir insanın hemcinsleri ve hiçbir halkın diğer başka bir halk adına üstüne alamayacağı bir sorumluluk sonucuydu."

İngilizler hiç hesapta yokken ve daha önceden planlanmamışken Hindistan'ın yönetimini kucaklarında buldular. Bu olguya dair daha önceden bir ön hazırlıkları olmadığı için abartılı bir sorumluluk duygusu içine girdiler.

İngiltere'nin Hindistan'daki bu konumunu haklı çıkarabilecek ve sürdürülebilir kılacak bir enstrümana gereği vardı. Burada Rudyard Kipling devreye giriyor ve İngiliz halkının ta ebedin başından beri insanların iyiliği için dünyanın her yerinde ejderlerle gözlerini kırpmadan savaştıklarını bir varoluş efsanesi olarak resmediyordu. Kiplingin gösterdiği yoldan vatana ve ulusa hizmet etmek isteyen ve yeni yetmelikten akıllı ve erdemli bir yönetici, bürokrat konumuna geçmek isteyen birçok parlak eğitilmiş İngiliz genci bu ejderle savaşıma görevine isteyerek ve gönüllü olarak katıldılar. Onların görevi, kendi kendilerini yönetemeyeceklerine, kendilerini inandırmış olan halkları yönetir gibi yaparak İngiltere kökenli sermayenin çıkarlarını buldukları yerlerde korumaktı. Bu gençlerin bir kısmı yöneticilik görevi görürken, bu yayılcılık politikasının gereği olarak yeniden yapılandırılan istihbarat teşkilatının gizli ajanları olarak da rol aldılar.

Bu yöneticilere en iyi örnekse İngiltere'nin Hindistan'a atadığı genel vali yardımcısı olan Lord Cromer idi. Cromer'in kendi halkından olan kişilere bile tepeden bakan ve onların bir devletin nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda hiçbir fikirlerinin olmadığı bir salaklar ordusu gibi görme eğilimi vardı. Bu da İngiltere'nin Hindistan'da uyguladığı politika için biçilmiş kaftandı. İngiltere, Hindistan'ı yönetirken hiçbir zaman yazılı yasalara ve yazılı emirlere başvurmadı. Yazılı yasalar ve yazılı emirler bunları oluşturan organizasyonları, bunların uygulanması yönünde bağlarlar. Halbuki sözlü olarak verilen kararlar veya emirler, o günkü politika gereksinmesine ve İngiltere'nin menfaatleri doğrultusunda değiştirilebilir, en azından farklı şekilde yorumlanabilirdi. Cromer Hindistan'daki yönetimi süresince hep geri planda kalarak yerel yöneticilerle bu ülkeyi yönetti ve muazzam kaynakların İngiltere'ye aktarılmasını sağladı. Cromer Hindistan'daki yöneticiliğinin belli bir aşamasından sonra kendisine teklif edilen Genel Valilik ünvanını rededecek ve vali muavini olarak perde arkasında kalmaya devam edecektir. Daha sonra kendisine teklif edilen Dış İşleri Bakanı olması teklifini de reddeden Cromer, Hindistan'daki başarıları nedeniyle Mısır'a, hiçbir yasal alt yapısı olmayan Genel Denetmenlik sıfatıyla atanacaktır. Burada da görünürde hiçbir yasal yetkisi bulunmasa

bile İngiltere'nin Mısır'ı hem hemen terk edecek, hem de hemen ilhak edecekmiş gibi tarafları her zaman bir belirsizlik içinde bırakarak, ama İngiltere'nin çıkarları adına başarıyla yönetmiştir.

Gizli ajan olarak da örneklemek gerekirse verilebilecek isim bize hiç te yabancı olmayan bir isimdir T.H.Lawrence. Lawrence sahneye Birinci Dünya Savaşının başlangıcında Arap kabilelerini Osmanlılara karşı isyana teşvik etmekle başladı. Kendi kişiliğini silerek bir Arap milliyetçisi rolüne büyük bir başarıyla soyunan Lawrence bu girişiminde başarılı olup, yakın tarihin oluşmasında önemli rol oynamış biri olarak ülkesine geri döndüğünde, görev yıllarına ait bilgilerini ve bildiklerini kullanmak yerine kendini toplumdan saklamış, hatta gazetelere yazdığı makaleleri bile bir başka ad altında yayınlamıştır.

Tekrar Arendt'in sözcüklerine dönersek, "Avrupalı ayaktakımı beyaz bir derinin, örneğin Güney Afrika'da "sevimli bir erdem" olabileceğini keşfettiğinde; Hindistan'ın İngiliz fatihleri, kendi ana ülkelerinin yasalarının üstünlüğüne değil doğuştan edindikleri efendilik vasıflarına inanan emperyalist idare memurları haline geldiklerinde; ejderha öldürücüler ve maceracılar, sonu gelmeyen sinsi saiklerin hiç bitmeyen Büyük Oyununa katılan "yüksek ırktan beyaz adamlara" ya da bürokratlara ve casuslara dönüştüklerinde; İngiltere'nin en iyi evlatlarının, kendi ülkelerinin iyiliği için çalışmak yerine İstihbarat Servisinde Büyük Oyunu oynamayı tercih ettikleri, Birinci Dünya Savaşından sonra yavaş yavaş ortaya çıktığında – bir ırk öğretisi temelinde totaliter bir rejim inşa etmek için sadece bir araya kaynatılmaları gereken bütün unsurlar herkes için elle tutulur hale gelmişti."

İngiltere Birinci Dünya Savaşı sonrasında da durumu büyük bir başarıyla yöneterek, imparatorluğunun süresini İkinci Dünya Savaşına kadar taşımasını bilmekle birlikte, salt emperyalizmin çıkarlarını kollayan yönetim şekillerinden daha özgürlükçü merhalelere geçmek zorunda kalmış ve bu da zamanın Savaş Bakanı Churchill tarafından "Majestelerinin İmparatorluğu'nun tasfiyesi" olarak nitelendirilmiştir.

KITA EMPERYALİZMİ : PAN HAREKETLER

Deniz aşırı fetihlerin yapıp tamamlanmasıyla bu fetihlerde yer alamayan özellikle Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile bu fetihlerden istediği kadar pay alamayan Prusya-Almanya gözlerini Doğu Avrupa, Balkanlar ve Orta Doğu'ya diktiler. Ancak fütühat devri kapanmış olduğu için toprak olarak emperyalist beklentilerini gerçekleştirmeleri pek mümkün olmadığından bu coğrafyalarda yaşayan ırkdaşlarını bir yerde bilinçlendirme ve desteklemeyle bir çıkar birliği oluşturmaya çalıştılar. Nazizm ve Bolşevizm varlıklarını başka herhangi bir ideolojiden ya da siyasi hareketten daha çok Pan-Germenliğe ve Pan-Slavcılığa borçludurlar. Amaç çeşitli coğrafyalarda yaşamakta olan aynı ırktaki insanların bir araya gelerek ırka dayalı bir dünya devleti oluşturmaktır. Gerek Almanya gerekse de Rusya bu politikayı Birinci Dünya Savaşı boyunca ve iki savaş arasında ,1917'de Rusya da devrim olmasına rağmen devam ettirmişlerdir.

Bu yüzden, kita emperyalizmi, deniz aşırı emperyalizmde olduğu gibi kendi ihraç ettiği lüzumsuz sermaye ile lüzumsuz insan gücünün ve onların gittikleri yerlerde geliştirmiş oldukları olguların bir bumerang gibi tekrar kendisini vurma etkisinin dışında olup, doğrudan bu etkiyle iç içe oluşan bir gelişim takip ediyordu.

Bu hareketlerdeki en önemli özelliklerden biri başlangıç evrelerinde sermaye gruplarının herhangi bir desteğini görmemeleridir. Bu gruplar daha çok bir kısım dışlanmış entelektüeller, üniversite

öğrencileri ve mühendisler, doktorlar gibi bağımsız olarak mesleklerini icra eden kişilerin önderliğinde bir araya gelmiş olan ayaktakımından oluşuyordu. Özellikle kitleyi oluşturan ayaktakımını yönlendirebilmek için burada da geçmişe yönelik çeşitli kahramanlık efsaneleri ve hikayeleri bol bol topluma pompalanıyor ve hamaset dolu nutuklarla toplumsal olayların fitili ateşleniyordu. Rus entelijyansı, birkaç isim haricinde hemen hemen tümüyle Pan-Slavcıydı. Örnek olarak Dostoyevsky’i verebiliriz. Avusturya’daysa olay üniversite öğrencileri arasında yaygındı. Burada ortaya çıkan kavram tamamen ırkçı, şöven bir kavramdı. Belli bir milliyetin mensuplarının bir araya gelmesiyle oluşturulacak bir dünya devletinden bahsediliyordu.

Fransız devriminden sonra ve İmparatorluklar döneminde ulus veya ırk kavramı yönetimde o kadar belirgin bir rol oynamamaktaydı. Çünkü Fransız devriminin sloganları hümanizm’e dayanıyordu. İmparatorluklarsa zaten çok sayıda ulusu bir arada tutan ve yönetimde de çok uluslu bir temsilden oluşuyordu. Zaman içinde emperyalizmle birlikte devletler de ulus devlete doğru evrildikçe yasaların geçerliliği herkes için olmaktan çıkarak o ulustan ve o ulusun hakim olduğu sınırlar içinde doğmuş olmanın getirdiği haklar manzumesine dönüştü. Sınırların dışında yaşayan o ulusa ait topluluklar sınırları içinde buldukları devletlerde vatansız muamelesi görmeye başladılar.

Pan hareketleri, insanın tanrısal kökenine ilişkin Yahudi-Hıristiyan inancına karşı, kendi halklarının tanrı tarafından seçildiğini vazettiler. Onlara göre, belli bir halkın kaçınılmaz mensubu olmak tanrısal kökenini, ancak doğum yoluyla, o halka mensup olmakla almıştır. Başka halkların, bu konuda herhangi bir iddiaları olamaz ve onlar ancak bu seçilmiş halkın yönetimi altında mutluluğa ulaşabilirler. Bir birey ulusal aidiyetini değiştirdiğinde, yani asimile olmayı kabul ettiğinde, kendisine verilmiş olan bu tanrısal hakları da kaybeder ve diğerlerinden olur. Burada ki sinsi tehlike kişinin o halk içindeki toplumsal, ekonomik veya psikolojik veya entellektüel kapasitesine göre farklılığı; kişinin kendi halkının tanrısal kökeniyle tanrısal olmayan öteki halklar arasındaki mutlak karşıtlıkta ortadan kalkmakta, silinip gitmekteydi. Tanrısal köken halkı tek bir kalıba dökmekte, tek biçimli “seçilmiş” mağrur robotlara döndürmekteydi. Bu da totalitarizmin temel dayanaklarından biri olan bireyin ortadan kaldırılması için gereken zeminin atılmasını kolaylaştırıyordu.

Burada pan hareketlerinin gerek Nazizm gerekse de Bolşevizm üzerindeki etkilerinin ve bunları ortaya çıkaran ana unsur olduğunu tam olarak anlatabilmek için Arendt’in metnine dönersek, “Tanrı, ne insanları yaratmıştı – çünkü hepsi bir anadan doğmadır – ne de – insan örgütlenmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan – halkları. İnsanlar, doğal kökenlerine, farklı örgütlenmelerine ve tarihteki yazgılarına göre eşit değildirlen. Eşitlikleri, sadece hakların eşitliğidir, yani beşeri gayenin eşitliğidir; ne ki beşeri gayenin bu eşitliğinin arkasında Yahudi-Hıristiyan geleneğine göre, ifadesini beşeri tarih, beşeri doğa ve beşeri amacın ötesinde ortak bir köken düşüncesinde bulan başka bir eşitlik yatmaktadır: Tanrının yarattığı gizemli, tanımlanabilir olmayan ortak bir köken. Bu tanrısal köken, siyasi amaç eşitliğinin, yeryüzünde insanlığı kurma amacının üzerine dayanabileceği metafizik bir düşüncedir. On dokuzuncu yüzyıl pozitivizmi ve ilericiliği, tanımlanamayacak olanı, yani insanların doğaları gereği eşit olduklarını ve sadece tarih ve koşullar yüzünden farklı olduklarını tanıtlamaya kalkıştığın da, bu beşeri eşitlik amacını saptırmış oldular; öyle ki insanları haklar değil, koşullar ve eğitim eşit kılacaktı. Milliyetçilik ve onun “ulusal misyon” anlayışı, bir uluslar ailesi olarak ulusal insanlık kavrayışını saptırarak, tarih ve örgütlenmeden kaynaklanan farkların yanlış biçimde insanlar arasında doğal kökende mevcut farklar olarak yorumlandığı hiyerarşik bir yapıya dönüştürdü. İnsanların ortak kökenini ve (insan cinsinden çıkarak) insanlığı kurmak gibi ortak bir amacı reddetti (ırkçılığa) sahte-dinsel seçilmişlik kavramlarıyla siyasi tartışmaların üzerine gizemli bir sis bulutuyla örten ve kendi halklarının varoluşunu nihai bir varlık olarak, tarihin seyrinin etkileyemeyeceği bir ebediyet olarak sunan pan hareketlerinin ırkçı milliyetçi telakkileri de karıştı.”

Nazizmin pan hareketlerinden etkilenmesini normal karşılanırsa bile, “dünya işçilerine birleşme” çağırısı yapan Bolşevizmin bu hareketleri benimsemesi biraz yadırgatıcı durmaktadır. Stalin döneminde (ki totalitarizm olarak benimsenen Bolşevik dönem Stalin dönemini kapsamaktadır) Sovyet Rusya genetikçilerinin “Kazanılmış kişilik özellikleri kalıtsaldır; örneğin kötü koşullarda yaşayan bir nüfustan, Sovyetler Birliği halklarınınkine kıyasla daha kötü vasıflı bir kalıtım çıkar” savı bu savın Stalin döneminde büyük bir vurguyla kullanılması, bu yadırgatıcı durumu ortadan kaldırmaya yeterlidir.

Tek bir adamın, Georg von Schoenerer’in kurduğu ve esas olarak Alman-Avusturyalı öğrencilerin desteklediği Pan Germanlik, başından itibaren kullandığı kaba, avam dil nedeniyle kitlelere cazip gelmiştir. Schoenerer “Dış politikaya yön vermenin ve ... devletin iç yapısını karıştırmamanın bir aracı olarak antisemitizmin olanaklarını ilk kavramış kişidir.”

Daha önceki dönemlerde, zaten vatansız olan Yahudilerde bu gruplar içinde yer almakla birlikte, zengin Yahudilerin yönetimlerle olan parasal ilişkileri nedeniyle elde etmiş oldukları özel ayrıcalıklar vardı. Bu özel ayrıcalıklar diğer dışlanmış ulusal topluluklar tarafından Yahudi toplumunun tümüne genişletilerek, Yahudiler bir defa daha ayrıksılar içinde ayrıksı durumuna düşmekteydiler.

Yahudiler, belirli bir toprak parçasına sahip olmadan bir milletin varlığını sürdürebileceğini gösteren bir olguydu. Devletsiz ve gözle görünür kurumları olmayan mükemmel bir ulus örneği oluşturmaktaydılar.

Bu mümkünse, o zaman, kutsanmış olan ulus da devlete ve belirli sınırlara, ki sınırlar ancak dünyanın tümüyle sınırlanabilir, gerek duymadan da varolabilirler ve amaçlanan birliğe ulaşabilirlerdi. Buradan da totalitarizmin dayandığı ikinci nokta, klasik devletin varlığının gereksiz olduğuna ulaşmaktaydılar. Yerleşik ve herkese eşit olarak uygulanan yasaların varlığına inanmamaları, bu yasaların topluluk bireylerinin neleri yapamayacakları ve buna göre geleceklerinin öngörülebilir olması gibi bireyin en temel hakkını ortadan kaldırıyorlardı.

Burada da yine bir parantez açarak Türkiye’ye ışılacağı döndürürsek aklımıza ilk gelecek önermelerden biri de. “Yasağı yasaklayan yasa çıkartırız” olabilir.

Konumuza tekrar dönersek, pan hareketleri anayasal düzeni olmayan yönetimlerde ortaya çıkmıştır. Buralardaki siyasal algı yönetimde alınan kararların ve uygulama biçimlerinin muktedir kişinin iradesine bağlı olarak algılanması, pan hareketlerinin de yasaları dinlememelerine temel oluşturmuştur. Hukuku küçümseme (üyesi oldukları ırkın tanrı tarafından özel olarak kutsanmış ve görevlendirilmiş olması, onların insanların oluşturduğu parlamentoda oluşturdukları insan yapısı yasalara uyma zorunluluklarını ortadan kaldırdığı) bütün hareketlerin temel niteliklerinden biri olmuştur.

Yine ışılacağı ülkemize ve zamanımıza yönlendirirsek kimi çevrelerin “dar’ülharp” söyleminin benzerliğinin çok açık olduğu ortadadır.

Bu aşamada karşımıza çıkan olgu bürokrasiyle yönetim şekli olmaktadır. Muktedir tüm işleri kendi, tek başına yürütemeyeceğine göre, bu işlerdeki yetkisini devredeceği bir başka sisteme bürokrasiye ve bürokrata gereksinmesi vardır. Arendt, “Hukuki açıdan bürokrasiyle yönetim, kararnameyle yönetimdir ve bu da anayasal bir yönetimde, sadece yasaları ve hukuku uygulayan iktidarın, bütün yasamanın doğrudan kaynağı haline gelmesi demektir. Üstelik kararnameler anonimdirler dolayısıyla hiçbir şeyi gerekçelendirme gereği duymayan kapsayıcı bir iktidardan gelir. (Hukukun egemenliğine

dayanan rejimde bizatihi gerekçe konumunda olan olağanüstü hal bir istisna iken; despotlukta, teba üzerindeki iktidarı yoğunlaştıran ve sınırsızlaştıran olağanüstü hal, kuraldır.)”

Sürekli olarak Arendt’in orijinal metninden alıntı yapmak zorunda kalıyorum, ancak buradaki amaç, bugün içinde bulunduğumuz ortamın yeni bulunmuş bir “ileri demokrasi” uygulaması olmayıp tüm kavramları ve kurumlarıyla neredeyse yüz yıl öncesinin bir tekrarının olduğunu sizlere daha iyi aktarabilmektir.

Arendt’le devam ediyoruz, “sırf kararnamele uygulamakla sürekli bir eylem halinde olduğu yanılısamıza yaşayan bürokrat, sonsuza dek “yasal inceliklerin” içine gömülmüş, dolayısıyla bürokrat için her şeyin kaynağı olan iktidar alanının dışında kalmış “pratik olmayan” bu insanlara karşı devasa bir üstünlük duygusu taşır.

İdareci, tanım gereği uygulamasından ayrı olduğundan yasayı güçten ve iktidardan yoksun görür. Oysa, kararname uygulanırsa ve uygulandığında vardır, aksi halde böyle bir şey mevcut değildir; uygulanması dışında gerçekleştirilmeye ihtiyacı yoktur... Kararnamenin arkasında basit aklın anlayabileceği genel ilkeler yoktur; sadece durmadan değişen koşullar vardır ve bu koşulları ancak bir uzman ayrıntılarıyla anlayabilir. Çünkü kendi başına kararnameleri anlamının olanaksızlığı yüzünden ve özel durumlar ile bunların pratik anlamları konusunda bütün idarecilerin uyruklarını içinde tuttıkları özenle düzenlenmiş bilgisizlik hali nedeniyle, kararnameyle yönetilen insanlar, kendilerine hangi kuralların hükmettiğini bilemezler.” Torba yasalar bu konuda en iyi örneklerden biridir. Buna en son örneğe, Ataşehir’in bir bölümünün Ümraniye Belediyesine bağlanmasıdır.

Bu kararnameleri çıkaran ve uygulayanlar denizaşırı emperyalizm de yabancılar oldukları için ve birer gaspçı olarak kabul edildiklerinden bağlı halklar üzerindeki etkilerini azaltmıştır. Ancak Rusya ve Avusturya-Macaristan’daysa yerli egemenlerin ve yerli burjuvazinin meşru yönetimi olarak kabul edildiğinden rejimin keyfililiğinin arkasında yatan oportünizmi her türlü gizlilikten de daha önemli olduğunu kabul ederek gizlemiştir.

Kararnameler, türdeş olmayan halkların yaşadığı çok geniş topraklarda, yayınlanmasıyla uygulanması arasındaki evreleri bilerek görmezden geldikleri ve halka bilgi verme gibi bir zorunlulukları olmadığı için, olağanüstü başarılı olmuşlardır. Bu yönetim anlayışında yerel yönetimlere yetki verme kavramı yoktur; hepsi merkezde toplanmış olup, mümkünse tek bir elde toplanması tercih edilmiştir.

Eski moda bürokrasilerde, bürokrasi, iktidarın kendi debdebesini ortaya çıkarmasıyla yetinip, ruhun iç yaşama yönelik noktalarını dokunulmadan bırakıp, dışa dönük oluşumlarını denetlemekle yetiniyordu. Rusya ve Avusturya-Macaristan’daysa mutlak iktidarın anlamını daha iyi kavramış olan yönetim, kişilerin iç dünyalarına da hükmetme ve yönetmek üzere kararnameler çıkartmıştır. Böylece kişiler neler yapamayacakları konusundaki kuralları bilmek yerine, neleri yapmaları konusunda izinleri olduğu konusunda totaliter bir kalıba sokulmuşlardır.

Etek boyunun ne kadar olması gerektiği, içki içmek yerine o içkinin yapıldığı meyveyi yemenin daha iyi olacağı, kızılı-erkekli yaşamının doğru olmadığı... sizlerin de aklına bir çırpıda gelebilecek daha bir sürü örnekte de görüldüğü üzere, bunlar daha kararname düzeyine gelmemişse bile, bazıları tarafından kararname statüsünde kabul görmüşlerdir.

Bu şekilde toplum, her şeyi bilen ve bizim hakkımızda nelerin doğru nelerin yanlış olduğunu bizden daha iyi bilen (yemeğe konulan tuz miktarından, ekmeğin neden yapılması ve nasıl tüketilmesine kadar uzanan, üç çocuk önermesini de unutmadan eklemeli) bir babanın bizim yerimize karar vermesiyle toplum siyasetten, neredeyse, steril hale getirilmiştir.

Kıta emperyalizmiyle denizaşırı emperyalizmin arasındaki çarpıcı fark başlardaki başarı ve başarısızlıklarının birbirleriyle zıt olmalıdır. Denizaşırı emperyalizm başlarda geniş alanlara yayılmada başarılı olmuş ancak ana ülkedeki sistemi değiştirmede çok da etkili olamamıştır. Buna karşın kıta emperyalizmi, başlangıçta herhangi bir yayılma gösteremese bile zaman içinde devleti ve yasaları ortadan kaldırmayı başarmıştır.

Her partiden insanı kendi taraflarına çekmek için, partiler üstü oldukları, parti çekişmelerinden uzak kaldıkları ve yalnızca ulusal bir çıkarı temsil ettikleri iddiası, bütün emperyalist grupların söylemleri içindeydi.

Arendt, “Avrupa parti sisteminin parçalanmasına, pan hareketlerinin değil totaliter hareketlerin neden olduğu bilinmekle birlikte pan hareketleri bunların dağılmasını temin eden süreci başlatmışlardır. İster İngiltere’deki doğum ve servet züppeliği olsun, ister Almanya’daki gibi eğitim züppeliği olsun, bütün emperyalist hareketlerin bünyesinde yer alan özellik, bu züppeliği ortadan kaldırması ve doğrudan halkı temsil ettiklerini iddia etmeleridir. Söylemlerinde kaba ve kışkırtıcı bir dili kullanmalarını bunun özel bir siyaset yapma yöntemi olduğu ve halka daha iyi ulaştıklarını iddia ediyorlardı”. (Bence bu saptama, Erdoğan’ın kullandığı dil ve muhaliflerine yaptığı saldırıların düzeyinin kökeninin neresi olduğuna dair herhangi bir kuşku bırakmayacak bir saptamadır).

Biraz önce parti sistemlerini konu ettiğimize göre, bunlar hakkında da kısa bir açıklamada bulunmak gerekecek. Anglo-sakson geleneğinde parlamento ikili parti sistemine dayanmakta ve işbaşındaki parti devletle özdeşleşmede ve bürokratik kadrolar iş başına gelen partiyle birlikte değişmektedir. Kıta Avrupa’sındaki parti sistemindeyse çok partili bir düzen hakim olup bürokratik kadrolarda bir süreklilik vardır. Bu nedenle, partilerin kendi programları mevcut olsa bile, temel bazı konularda, örneğin dış politika konularında, devletin politikasının ana çizgileri iktidarın bir partiden diğer partiye geçmesi veya partiler arasında koalisyon yapılmasıyla temel çizgilerinden pek farklılık göstermezler. Çok partili bu sistemde partilerin nitelikli çoğunluğu tek başlarına ele geçirebilmeleri zor olduğundan partiler kendilerini devletin bir parçası olarak görürler ve önceden saptanmış hedeflere ulaşmada nüans farklarıyla hükümet ederler. Nitelikli çoğunluğu ele geçiren parti olursa ve parlamentoyu ele geçirirse ve bunun sonucunda tek parti egemenliği ortaya çıkarsa, sistem bu tarzda bir yönetime hazır olmadığı için bu ancak ya bir diktatörlükle ya da kendini sadece bütünün bir parçası olarak kabul ettiğinden iktidarı sonuna kadar kullanmaktan kaçınarak partiler arası uzlaşmanın yollarını sürekli açık tutacaktır. Bu durum Birinci Dünya Savaşından sonra hem Almanya hem de Avusturya’da yaşanmıştır. Sosyal Demokrat partiler mutlak çoğunluğu kazanmış oldukları halde iktidar olma olanağını reddetmişlerdir. Yine özel bir yorum, demokrasinin bir sistem içinde özümsemiş olduğu ülkelerde tek partinin parlamentoda çoğunluğu ele geçirmiş olsa bile, parlamenter tahakküm yerine demokratik yöntemleri tercih etmektedirler. Bizdeyse, son 12 yılda yaşamış olduğumuz parlamenter üstünlüğü ele geçirmiş partinin hemen hemen hiçbir konuda uzlaşma yöntemini benimsemediği, bunun yerine çoğunluğa dayanan mutlak bir tahakküm kurması hatırlanmalıdır. Tahakkümün taşındığı noktalar, önceden belirlenmiş olan meclisin çalışma takvimini bile bir çalışma döneminde iki kere değiştirmiştir.

Bu yargıya varmış bulunmakla birlikte Arendt’in bu konudaki bir ara düşüncesini de sizlere aktarmak gerekmektedir. Arendt der ki, “çoğunluk egemenliği ile diktatörlük arasında yakınlık bulunduğuyla ilgili eski malum hakikatte gerçekten belli bir doğruluk payı olmakla birlikte, bu yakınlığın hangi türde olursa olsun totalitarizmle hiçbir ilgisi yoktur. Etkisiz ve beceriksiz bir çok parti egemenliği ile geçen on yıllardan sonra tek bir partinin devleti ele geçirme avantajını yakalaması, bir ferahlama sağlayabilir, çünkü sınırlı bir süre olsa bile, en azından belli bir tutarlılık, devamlılık sağlayacak ve neredeyse hiçbir çelişkinin ortaya çıkmasına izin vermeyecektir.”

Arendt bunları yazıya dökerken şüphesiz ki devleti ele geçirenlerin moral ahlaklarından hiçbir şüphe duymuyordu. Bu da benim yorumum.

Faşist ve totaliter hareketler arasındaki temel farklardan biri de, diğer ana farklılığa biraz sonra değineceğiz, orduya karşı, yani tümüyle mükemmel ulusal olan bir kuruma takındıkları tutumda görmek mümkündür. Orduyu siyasi komiserlerin ya da seçkin totaliter birliklerin emirlerine bırakan Bolşevik veya Nazilerin tersine, Faşistler kendilerini nasıl devletle özdeşleştirmişlerse, orduyla da o şekilde özdeşleştirmişler ve bunu kendi amaçları doğrultusunda kullanmayı bilmişlerdi. Onlara göre devlet devletti, ordu ise orduydü. Nazizm ve Bolşevizm'e göre de ordu ile devlet harekete bağlı birimler haline gelmişlerdi.

Faşistler, partiler üstü bir parti kavramıyla Güney Avrupa ülkelerinin geleneğinde bulunan kilisenin de iktidarı paylaşma isteğini, en azından başlangıçta reddederek, bir bütün olarak ulusun çıkarlarını temsil ettiklerini iddia ettiler, devlet aygıtını ele geçirdikten sonra, kendilerini en yüksek ulusal otoriteyle özdeşleştirdiler ve bütün halkı devletin bir parçası yapmaya çalıştılar. Ancak kendini devletin üzerinde; önderleri de kendilerini ulusun üzerinde görmediler (çoğul kullanıyorum çünkü burada konu edilen Faşist hareketler İtalyan, İspanyol ve Portekiz Faşist Hareketleridir). Hareketler devleti ele geçirdikten sonra iç politika açısından amaçlarına ulaştıklarından dışarıda yayılımacı bir politikanın takipçisi olmaya başlamışlardır. Faşist hareketler daima devletin varlığını ve yasaların varlığını korumuşlardır. Bu onların despot bir yönetim biçimi olmadığını göstermez, ancak uygulama açısından totaliter yönetimlerle farklılıklarını ortaya koyar.

Bu tip hareketlerde hesaba katılan tek şey kendini sürekli hareket halinde tutabilmesidir. Hareketin ne yöne doğru ivmeleneceği tamamen Liderin bilgisinde olması, ve bunu bazen en yakın çevresiyle dahi paylaşmaması; ve hatta en yakın çevrenin bile sürekli hareket içinde olduğu, ne zaman Liderin en yakınında olacağı ne zaman onun dış yörüngesine atılacağını bile bilemediği bir hareketlilik.

Partiler üstü parti sadece devlet aygıtını ele geçirmek isterken (İtalya, Mussolini), gerçek anlamda bir hareket devleti parçalamak istiyordu (Almanya, Hitler).

Faşizm ve Nazizm, tek tek sınıflardan değil, Marksizmin icadı sınıf sisteminden nefret etmişlerdir. Hatta Bolşevizmin kendisi bile 1935 den sonra yalnızca sınıfa seslenmek yerine kitle temellerini genişletmek bahanesiyle her yerde Halk Cepheleeri kurmuştu. Bütün sınıf tabakaları dışında kalan ve sayıları giderek artan kitlelere hitap etmeyi daha ön plana almışlardı.

Avrupa parti sisteminin çöküşü, daha Hitler iktidara gelmeden, İkinci Dünya Savaşı öncesinde bile hemen hemen bütün ülkelerin diktatörlüğün bir biçimini benimsemiş oldukları ve parti sisteminin rafa kalkmış olduğu bir dönemdi. Yönetimde bir devrim olan bu olgu öyle çok karmaşa da yaratmamıştı.

Birkaç bin silahsız insanın Roma'da yürüyüş yapması ve İtalya'da yönetimi ele geçirmesi; Polonya'da 1934'de üyelerinin çoğunluğunu soylularla birlikte yoksul köylülerin, işçilerle işadamlarının, Katoliklerle Ortodoks Yahudilerin birlikte oldukları ve yarı faşist bir hükümet kurulmasını isteyen partiler üstü bir hareketin parlamentodaki sandalyelerin üçte ikisini kazanmasını; Fransız sağının 1933'ten itibaren pasifizmi ve Almanya karşısında gösterdiği sonsuz anlayış bu tip hükümetlerin örnekleridir.

Eski partilerin parçalanmasının karşısında, Faşist ve Komünist hareketler her yerde kendi içlerinde tek vücuttular ve Almanya ile İtalya dışındaki hareketler, yabancı egemenliği pahasına bile olsa sadakatle barışı savunuyorlardı. Ancak, mesele, aşırı sağın Hitler'in Avrupa'sı lehine geleneksel milliyetçilikten vazgeçmesinden ve aşırı solunda eski milliyetçi sloganlar lehine geleneksel pasifizminden vazgeçmesi

bu hareketlerin önünü açtı. Alman-Rus saldırmazlık paktı da Nazilerin Komünizm aleyhindeki yoğun propagandalarının aniden kesilmesine neden oldu. Komünistler de, küçük burjuva davranışı olarak suçladıkları pasif duruma geri döndüler. Her iki yönetim de bu ani dönüşlerden hiçbir siyasal kayba uğramadılar.

Arendt, “Pan hareketleri birbirine benzeyen Kıta partilerine, ulus devleti de içeren genel sistemin bir parçası sıfatıyla saldırdılar; halkla doğrudan özdeşleme uğruna, partiler üstü olmaktan çok devlet üstü idiler. Totaliter hareketler, sonunda, pan hareketlerinin ayak izlerinden giderek propaganda amacıyla kullandıktan sonra halkı da bir yana attılar. Totaliter devlet, sadece görünüşte bir devlettir; hareket de artık kendini halkın gereksinimleriyle gerçek anlamda bir görmez. Hareket bundan böyle devletin ve halkın üstündedir, her ikisini de ideolojisine kurban etmeye hazırdır. “Hareket Halk olduğu kadar devlettir ve ne mevcut devlet ne de bugünkü Alman Halkı, Hareket olamadan anlaşılabilir.””

ULUS DEVLETİN YIKILIŞI VE İNSAN HAKLARININ SONU

4 Ağustos 1914 tarihinde, Birinci Dünya Savaşının başladığı gün, kimse bu savaşın Avrupa’da yaratacağı depremin farkında değildi. Avrupa tüm tarihi boyunca görmediği bir yıkımı, alt üst oluşu, bütün yerleşik kurumlarının yıkılışını, ve gelecek günlerin getireceği katlanarak artan acıyı yaşayacaktı.

Savaş bittiğinde, Avrupa’da yaklaşık 100 milyon kişi vatansız ve devletsiz kalmıştı. Yıkım yalnızca bunla sınırlı değildi. İşsizlik boyutu, tarihin hiçbir evresinde olmadığı kadar artmış, işlerinden, ekmek paralarından olan yalnızca işçiler değil meslek sahipleri ve küçük mülk sahipleri de olmuştu.

Pamuk ipliğine bağlı barışın sürdüğü yirmili yıllarda işsizlik ve başlayan iç savaşlar tarihin şimdiye kadar görmediği derece de gaddarlık ve kan barındırıyordu. Ortaya çıkan tablo insanlık adına bir utanç belgesi idi. Bu güne kadar kimse bu utanç belgesiyle sonuna kadar hesaplaşmadı, üstü hep örtülü olarak tutulmak istendi.

Totaliter yapılar tam da bu ortam içinde filizlenmeye ve gelişmeye başladılar. Ortam onların söylem ve eylemlerini destekleyen sayısız örneklerle doluyken, onlarda bu nimeti tepmeyerek sonuna kadar kullandılar ve ulus devletle, onun insana doğuştan sağladığı insan hakları artık çöplüğe atıldı.

Avrupa parçalanmış ve bu parçalanma iklimi, yukarıda bahsettiğimiz gibi, yaşamı alt üst etmişti. Bu parçalanışı en çok hissedenler Avusturya-Macaristan ile Rusya vatandaşları oldu. Despot ve tek elden yönetilen bir rejim altında yaşasalar bile belirli bir vatanı ve yasal hakları bulunan halklardan bazıları bu niteliklerinin ellerinden alındığını ve birden bire nereye ait olduklarını bilemedikleri bir dünya da vatansız ve kimliksiz halde kaldılar.

Barışı oluşturmak için masa başına oturan politikacı ve askerlerin gelecekte yaratacakları kaos hakkında hiçbir öngörü ve fikirleri olmadığı için yapay devletlerin kurulması ortaya çıktı. Bu yapay devletlerin kurulması sırasında bile yüzyıllar boyunca oluşmuş, toplumların genel kabulünü görmüş, var olan sınırlar ortadan kaldırılarak yeni ve sorun üreten sınırlar ortaya çıkarmışlardır. Bu da Avrupa’da ki göçmen ve yurtsuz sayısının patlamasına neden olmuştur.

Karışık halklar kuşağında bulunan halklar birbirlerine düşman haline gelmiştir. Slovaklar Çeklerle, Hırvatlar Sırlarla, Ukraynalılar Lehlerle düşman haline gelmiş; bu arada devleti olan ulus ve ikinci derecede olan ulus ve bunların hiçbirine ait olmayan diğer uluslardan oluşan bir azınlıklar kavramı ortaya çıkmıştır. Çekoslovakya’da ki devlet yönetimini ellerinde tutan Çekler genel nüfusun %50 sini oluştururken, Yugoslavya’daki Sırlar genel nüfusun %42’sini oluşturuyordu. Azınlıkta kalan halkların merkezi yönetimle sürekli sorunları bulunmakla birlikte, bu azınlıkta olan halkın yoğun

olarak yaşadıkları yerlerde diğer azınlık guruplarını oluşturanlara karşı gösterdikleri şiddetli davranış, bu sorunların niteliğinin çok ötesine geçiyordu. Örneğin Slovaklar Prag'daki Çek yönetimini durmadan sabote ederken bir yandan da Macar azınlığı ezmek ve yok etmek için her yöntemi deniyorlardı. Durum, Yugoslavya ya da Polonya da, ya da Fransa da, ya da İtalya da, ya da İspanya da farklı değildi. Almanya bile bu durumdan etkilenmiş ve doğuştan Almanyalı olan, Alman kökenli olup da diğer ülkelerden Almanya'ya göç edenler ve Almanlarla akrabalıkları olsa bile saf kan Alman olmadıkları için ayrı bir kategoride tutulanlar ve tabii ki göçmenlerle Yahudiler.

Ulusal haklardan yoksun bırakma zaman içinde totaliter yönetimlerin elinde korkunç bir silaha dönüştü ve yönetimler kendilerine muhalefet eden hemen hemen tüm grupları bu kategoriye sokup ellerinden kimliklerini, vatanlarını ve yurttaşlık haklarını aldılar. Kronolojik olarak milyonlarca Rus (Troçki destekçileri ve Çar yanlıları), yüz binlerce Ermeni, Macar, Alman, bir milyonda fazla İspanyol, bir buçuk milyona yakın Rum, ve neredeyse bunun iki üç katı yalnızca dinleri Müslüman olduğu için Balkanlardan Anadolu'ya sürülen halklar.

Bazı sürülenler aynı kökenden geldikleri halde sürüldükleri yerdeki halk tarafından pek de kabul görmediler. Bunlardan daha da kötü durumda olanlarsa aynı halk grubundan olmadıkları halde buldukları ülkeye göç etmiş veya sürülmüş halkların durumuydu. İlk gruptan olanlar bazı ters davranışlarla karşılaşsalar bile sonunda halk tarafından kabul edildiler; ancak ikinci grupta olanlar o kadar şanslı değildiler. Örneğin 1923 ila 1928 arasında Yunanistan'a göç eden 45.000 Ermeni mülteciden yalnızca 1.000'i Yunan uyruğuna alındı, 1928 den sonra 22 yaşını doldurmamış bütün mültecilerin Yunan uyruğuna geçmesine izin veren yasa iptal edildi ve 1936 yılında da daha önceden verilen uyrukluklar da iptal edildi. Sovyet Rejiminin sürdüğü 1,5 milyondan fazla Rus'un 350 ila 450 bini sürüldükten 25 yıl sonra bile vatansızdılar. Fransa'da bulunan yaklaşık bir milyon İtalyan'ın asimilasyonunun, uyruğa geçirilmesinin, belirsiz bir tarihe kadar durdurulmasına 10.000 İtalyan'ın Fransız uyruğuna kabul edilmesi yetmişti.

Vatansız durumuna düşenlerin durumunun tanımlandığı bir uluslar arası anlaşma bulunmadığından ve yapılan tüm uluslararası toplantılarda bağlayıcı bir karar alınmadan sona erdiğinden, bunlar herhangi bir yasaya tabi değildiler; yani birer hiç kimseydiler. Bu yüzden kolluk kuvvetlerinin onlar üzerindeki uygulamaları zaman zaman şiddet sınırlarının ötesine geçti. Kolluk kuvvetleri için onlar birer ortadan kaldırılması, yok edilmesi gereken baş belalarıydı. Zaman zaman bu vatansızlar bir diğer ülkeye sürülseler de, bu ülke kolluk kuvvetleri de aynı yöntemi kullanıp onları gerisin geri geldikleri yere gönderiyorlardı. Basit suçlar işleyerek, mahkum olan göçmenler içlerinde en şanslı olanlarıydı, çünkü hapisane hayatlarında diğer mahkumlara ne kadar kötü davranılıyorsa onlara da o kadar kötü davranılıyordu; ama hiç olmazsa yasal bir kurum tarafından tanınmaktaydılar ve belirgin bazı hakları bulunmaktaydı. Dışarıdakilerin ise böyle bir hakları hiç yoktu, hatta onlar hiç yoktular.

Bu halklara karşı, ülke vatandaşlarının tutumu, kolluk kuvvetlerinin davranışından farklı değildi. Zaten belirgin ekonomik zorluklar içinde olan büyük bir çoğunluk, totaliter hareketlerin propagandasıyla içinde buldukları zorlukların nedeni olarak öncelikle Yahudi göçmenleri sonra da diğer göçmenleri sorumlu tutmakta ve onlara karşı düşmanca davranmaktaydılar.

Bu azınlıklar özel bazı anlaşmalarla korunma altına alınmaya çalışılsa bile zamanın ruhu gereğince hiçbir ülke bu anlaşmalara imza atmak istememiştir.

Böylece hem ulus devletin, hem de onun bireylerine tanıdığı insan haklarının, zaten birçok ülkede yönetimi ele geçirmiş çeşitli tondaki totaliter hükümetler tarafından ortadan kaldırılması pek de zor olmamıştır.

Arendt, “Son derece örgütlü ve donanımlı bir insanlığın günün birinde, bazı parçalarını tasfiye etmenin bir bütün olarak insanlık için hayırlı bir iş olacağına tamamen demokratik bir biçimde -yani çoğunluk yoluyla- karar verecek olması, pratik siyasi ihtimaller alanında bile son derece anlaşılabilir bir şeydir. Burada, olgusal gerçekliğin yol açtığı sorunlar alanında, uzun zaman önce Platon’a “Her şeyin ölçüsü insan değil tanrı olmalıdır” dedirtse de, ancak bütün siyasi ve felsefi sorunların çerçevesini sarsılmaz bir Hıristiyan tanrıbilimin oluşturduğu sürece fark edilmeden kalabilecek siyaset felsefesinin en eski çıkmazlarından biriyle karşı karşıyayız.

Bu olgular ve düşünceler, sanki Fransız Devriminin İnsan Hakları Bildirgesi’ne karşı çıkarken Edmund Burke’nin ileri sürdüğü ünlü savların ironik, acı ve gecikmiş bir olumsuzluğu gibidir. Burke’nin insan haklarının bir “soyutlama” olduğu; insan haklarını, çocuğuna can verir gibi verdiği bir “devredilemez miras” a dayandırmanın ve kişinin haklarının “devredilemez hakları”ndan ziyade “İngiliz hakları” olduğu iddia etmenin daha akıllıca olduğu savını destekler gibi görünmektedir.”

Arendt’le devam ederek bu bölümü bitirirsek, “Tehlike, küresel, evrensel olarak birbirine bağlanmış bir uygarlığın, milyonlarca insanı, bütün dış görünümlere rağmen vahşilik koşullarında yaşamaya mecbur etmek suretiyle kendi bağrında barbarlar yaratabilir olmasındadır.”

TOTALİTARİZM

Sonunda ana başlığımıza gelebildik. Buraya kadar olan çabamız, totalitarizmin birden bire ortaya çıkmadığı, belirli bir tarihsel alt yapıya ve tecrübeye dayandığı; bu alt yapıyı doğru irdeleyebilen (burada ki doğru kelimesi, olayın kendisinin olumlandığı anlamında kullanılmamıştır. Özünde ters ve yanlış olan bir olgular dizininin yorumcu tarafından olgunun ruhuna uygun olarak algılandığını ifade etmek için kullanılmıştır) ve belli yetenekleri olan kişilerin kitleleri sonu gelmeyecek bir maceraya ne kadar kolay sürükleyebileceklerini gösterebilmek içindi. Bundan sonraki çabamız ise bu işi başarmış (kelime yine olumsuz anlamda kullanılmıştır) iki adamdan ve iki sistemden bahis edeceğiz: Hitler’le Nazizm’den, Stalin’le Bolşevizm’den.

Hem Stalin hem de Hitler toplumu oluşturan bireylerin hiçbirinin yoğun ve amaçlarına uygun planlanmış propagandaya karşı tam bağımsızlığı olmadığını ayrı ayrı keşfetmişlerdi. Stalin otuz yıllık iktidarı döneminde, kendinden önceki ve kendisiyle yarışan ve kaybeden eski liderlerin isimlerini adeta toplumun hafızasından silerek yapılan devrimin tek adamı olduğunu toplum hafızasına zorla yerleştirmişti. Hitler’se Alman Ulusunun ari bir ırk olduğunu ve bu ırkın hiçbir şekilde bozulmaması gerektiğini ve tarihsel ve yazgısal olarak tüm dünyayı kurtaracak ve bu kurtuluş sırasında ki diğer yan ari ırk temsilcilerine önderlik edecek bir ırk olduğunu ve kendisinin de bu ulvi görevle görevlendirilmiş olduğunu kabul ettirmişti.

Her ikisinin de arkasında, zamanın ruhuna uygun olarak, devleti ele geçirdiklerinde kitlelerin desteği ve adeta onlara tapınmaları vardı. Onların iktidar da kalabilmeleri için kendi yandaşlarına ve kurmaylara değil kitlelere gereksinimleri vardı. O kitleler ki hem uygulanan rejim altında en çok ezilen ve zarar gören, hem de neredeyse mazoşist bir tavırla bu liderleri destekleyenlerdi.

Fransız Devriminin ve Aydınlanma Çağının sonucu olarak hem şimdiye kadar yönetimde hemen hemen tek söz sahibi olan soyluların egemenliği hem de kilisenin yönetim üzerindeki etkisi kırılmış ve o güne kadar yönetim sahnesindeki etkin iki ana unsur sahnede çok ama çok gerilere çekilmek zorunda kalmışlardı. Onların yerini doldurmakta olan burjuvazi sınıfsız bir toplum oluşturmak üzere yola çıkmış ve gerek emperyalizmin, gerek pan hareketlerinin ve gerekse de antisemitizmin gayretleri

devleti alaşağı etmiş idi. Bu iki lidereyse akıllıca davranıp işin sonuçlarını toparlamak ve bundan azami yararı sağlamak kalmıştı.

Her iki lider de etraflarında bulundurdıkları adamları o kadar ustaca seçmişlerdi ki, onlardan, lidere karşı, hemen hemen hiçbir karşı koyuş gelmedi. Hitler yönetimi sırasında SA'lara veya SS'lere kendi korunması için hiçbir zaman gerek duymadı ve onlardan da hiçbir zaman kendi aleyhine bir davranış da bulunacaklar diye korkmadı. SA'ların Hitlerin emriyle kurucusu ve lideri olan Röhm ise kurduğu güçlere karşı kendisini korumak zorunda kalmıştı. Hitlerin en büyük korkusu ise kitlelerin kendisinden desteğini çekmesiydi.

Totaliter hareketlerin geçmiş deki veya çağdaşları olan diktatörlüklerle karıştırılmamaları gerekir. Mussolini İtalya'sında veya Romanya'da, Polonya'da, Baltık Ülkelerinde, Macaristan'da, Portekiz'de veya Franco'nun İspanyasında diktatörlükler veya yarı-diktatörlükler vardı. Bütün bu ülkelerdeki diktatöryel yönetimler Nazizm ve Bolşevizm tarafından bir şekilde destekleniyordu.

Diktatörler, yönetimlerini delege ettikleri alt yöneticiler tarafından sürdürmekteydiler. Her konuda son karar verici kendileri olmakla beraber sorunlarla birebir yüzleşmezler, bunların nasıl çözülmesi gerektiği yönündeki önerilerden birini onaylar ve bunun kesintisiz uygulanmasını isterlerdi. Onayladıkları yöntemden sonuç alamazlarsa, onlar için suçlu hazırdı. Suçlular çözüm önerisinde bulunanlarla bunun uygulanmasını yapanlardı ve başarısızlıklarının sonucunu ödemek zorundaydılar. Tek adam olmalarına rağmen belirli bazı yasa ve yöntemlere uymaktaydılar, en azından o şekilde görünmek üzere bazı yönetimsel çabalar harcıyorlardı.

Totaliter rejimlerdeyse liderler her zaman için her konuda tek belirleyici idiler. Liderin kararını uygulayan kişinin başarısızlığı kabul edilemezdi, çünkü onun başarısızlığı aslında liderin başarısızlığı demek anlamına gelirdi ki, asla böyle bir şey mümkün olamazdı. Onun için liderler "adamlarını yedirtmezlerdi". Tabi kendince hata yapanları da bir şekilde ve başka nedenlerle ortadan kaldırırlardı. Onlar devletin veya hükümetin başı değil, sürekli devinim ve değişim içinde olan bir hareketin liderleriydi.

Kitleler, aslında daha önce gerek nicelikleri bakımından gerekse de bireylerinin temsil ettiği çıkarların çeşitliliği bakımından daha önce hiçbir zaman politize olmamış veya olamamış ve toplumsal hafızaları çok zayıf olan yığınların oluşturduğu topluluktu. Bir araya gelişlerinin belirli bir amacı yoktu, bundan dolayı yoğun propagandayla istenilen yöne yönlendirilebilir ve istenen davranış kalıplarına uydurulabilirdi.

Eichmann sıradan ve nitelikleri pek de parlak olmayan, geçmişi ve kariyeri nedeniyle de belirli bir rütbenin ötesine gidemeyecek sıradan biriydi. Kendi savunmasında da dediği gibi o, üstlerinin kendisine verdiği emirleri en iyi şekilde yerine getirmek için görev aşkıyla hizmette bulunmuştu. Her ne kadar milyonlarca insanın ölüm kamplarına gönderilmek üzere hangi sırayla toplanacağı ve nasıl nakil edileceklerini o ve onun emrindeki büro yapmış olsa bile, kendisinin de iddia ettiği gibi o yalnızca kendisine verilen emirleri bihakkın yerine getirmek için gündüzlü geceli çalışan basit biriydi. Aslında Arendt'in deyimiyle "kötülüğün sıradanlığı" idi. Yani Eichmann kitlenin içinden çıkmış biriydi ve binlerce, yüz binlerce Eichmann vardı. İsrail Devletinin Eichmann'ı kaçırıp yargılamasının ana nedenlerinden biri de savaş sonrası Alman toplumunda bu olgunun yadsınması ve savaşta sorumluluk yüklenmiş olanların bile savaş sonrası Almanya'sında önemli görevleri sürdürüyor olması ve günlük yaşamlarına hiçbir şey olmamışcasına devam ettirmeleriydi. Dava başlamadan önce durumu kavrayan ve Almanya karşıtı bir kampanyayı önlemek amacıyla, Adenauer yönetimi savaş suçları dosyasını yeniden açmış ve çok sayıda Alman'ı mahkeme karşısına çıkarmıştır.

TOTALİTARİZM

Totaliter hareketlerin kitlelerce kabul görmesi sonucunda demokratik kurallarla yönetilen ülkelerde ve Avrupa'daki ulus devletlerde ve parti sistemlerinde bulunan iki ilüzyon sona erdi. İlki, çoğunluğun hükümet etmeye, yönetmeye, fiilen katıldığı ve herkesin bir partinin üyesi veya sempatzanı olduğu varsayımıydı. Halbuki totaliter hareketler gösterdi ki politik olarak görünüşte tarafsız olan ama yaşam şekli olarak değişken olmayan kitleler, demokratik ilkelerle yönetilen bir ülkede, çok kolay bir şekilde çoğunluk durumuna geçebilirler ve bu ülkelerde ancak bir azınlık demokratik kurallara uymaya devam eder.

İkincisiyse, totaliter hareketlerce bu kitlelerin değişken olmamaları bir sorun değildir, çünkü onlar yaşamlarında demokratik kurallarla pek ilişki kurmamakta ve devletin rejiminin ne olduğu, hükümetin özgürlükler alanında hangi politikayı izlediği onlara bir şey ifade etmemektedir. Bunlar, yasalar yerine meclisteki çoğunluğun iradesine dayanarak yapılan yönetimin, anayasa ve yasalara uyularak yapılan yönetimden daha aktif ve çoğunluğun çıkarına olduğuna inandırılmışlardı.

Totaliter hareketler, atomize ve tümüyle çevrelerinden yalıtılmış bireylerin kitlesel organizasyonlarıydı.

Bunlar, aidiyeti hareket içinde bulmuşlar ve varlık nedenlerini parti ve lidere bağlamışlardı. Partinin savunduğu fikirlerle pek ilgileri, hatta bu konuda en ufak bilgileri de yoktu. Bu şekildeki sadakat, yalnız tümüyle yalıtılmış, ailesi dahil hiçbir sosyal bağı olmayan, arkadaşı, yoldaşı, hatta bu dünyada varoluş nedenini yalnızlığından dolayı bilemeyen kişilerden beklenirdi.

İlk defa, mevcut partilerin, programlarını ve kurultaylarını bir çöp yığını, beş para etmez şeyler için harcanan emek ve basılı paçavralara ödenen onca paranın boşa giden masraflar olduğunu, bağıarak, söyleyen Faşist Mussolini olmuştu. Çok konuşan, çok bağırarak faşist ayaktakımının liderlerinin ihtirasları tüm kuvveti ele geçirmek için yanıp tutuşsa bile, yine de totaliter bir liderin hedeflediği standartların seviyesine ulaşamıyordu.

Faşizmin ana hedefi gücü ele geçirip, kendi elit çevresini oluşturduktan sonra, ülkeyi yine mevcut müesseselere dayanarak, belli sınıfa ayrıcalıklar tanıyarak, yönetmekti. Totalitarizm, hiçbir zaman bu kalıba girmemiştir. Totalitarizmde kuralı uygulayanlarla, kuralın muhatabı olanlar arasında bir sınıf farkı yoktur. Hem kural hem de roller her an değişebilir. Bu kadar temel sapmalarda bile liderin yanılmazlığı tartışılmaz, tartışılmaz. Lider hata yapmamış, hata yapmağa müsait olanların kendilerini açığa vurmaları için, muhteşem bir öngörüyle, gerekli ortamı hazırlamış ve sonunda bu gafil ruhları, hareketin safralarını veya hareketin amaçlarını kendi çıkarları yönünde saptırmaya çalışanları, toplumun önünde deşifre etmiştir.

Ayaktakımı, toplumların içinde, tarihsel olarak, oluşumlarını tamamlamış olsalar bile kendilerine bir lider arayışı içinde değildiler. Toplumun çeşitli nedenlerden dolayı kendi dışına attığı sayısız birey vardı, fakat bunlar belirli bir hareket etrafında bırakın organize olmayı, toplanmış bile değildiler. Onları toparlayan, hareket içinde daha eskiden de var olan ve kendi aralarından çıkardıkları liderdi. Totaliter liderler, içinden çıktıkları ayaktakımının karakteristiklerini taşıyabilirler bile, politik felsefeleri net bir şekilde belirgin değildi. Hangi karakter olgusunun, içinden çıktıkları ayaktakımını temsil ettiğini şu an için bilememekteyiz. Kuşku ve önceden inceden inceye hesaplanmış bir plan çerçevesinde hareket eden Himmler mi, yoksa histerik bir fanatik olan Hitler mi? Aptalca bir saflık içinde olan Molotof mu, yoksa duygusal bir gaddar olan Stalin mi?

Arendt, “Bizim kuşağımız savaşı sınıfların parçalanarak ayaktakımına dönüştüğü, uzun ve elemli bir şarkı olarak anacaktır. Savaş sürekli öldürme ve yok etme üzerine kurulu olduğu için, ölümün (büyük eşitleyici) bir simgesi olarak anımsanacak ve yeni kurulacak dünyanın da belirleyicisi olacaktır.”

Savaş sınıfların, soylularla işçilerin, burjuvazi ile köylünün, acıda, yoklukta ve en önemlisi ölümden eşitlendiği bir alan olmuştu.

Avrupa'nın savaş sonrası entelektüel ikliminde hiçbir şey yeni değildi. Savaşın önce Bakanın, “Ben, ben olmak değil, ben biz olmak istiyorum” demişti.

Böylece birey hem savaş öncesi hem de savaş sonrasında ortadan kaldırıldı.

Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında meydana gelen değişimler, Avrupa'nın gördüğü en kökten ve yıkıcı değişimlerdi. Yaşamaya devam eden devletler veya yeni kurulan devletler birçok zorluklar içindeydiler. Ekonomileri, işgüçleri, toprakları harap olduğu gibi yönetimleri altında ki halklarda eski bütünlüklerini kaybetmiş, kendi ana uluslarına katılmanın yoluna açmak için yönetimlere çeşitli zorluklar çıkartmaktaydılar. Yönetimlerin bu kadar yoğun zorluklar karşısında çuvallamalarında, buldukları kamplara göre, 19.Yüzyılın ortalarından beri kullandıkları bazı standart günah keçileri vardı. 300 ailenin tüm dünyayı yönettiği, Yahudilerin Siyon Yaşlıları Protokolüne göre dünyayı ele geçirmeye çalıştıkları, Katolik Kilisesinin siyaset üzerindeki patronajını kaybetmemek için giriştiği akıl almaz oyunlar, Serbest Masonların dünyayı yönetmek için gayretleri, bütün bunlar yönetim zaafalarına karşı elitlerin uydurdukları ve toplumları arkalarından sürükleyen ve içinde buldukları durumdan kendilerinin ve/veya yönetimlerinin sorumlu değil de tümüyle başka unsurların sorumlu olduğunu inandırıldığı bir görünmez düşmanlar dünyası hediye ediliyordu.

Bu savaş sonrası ve savaş sırasında oluşan yeni dünyada yenilere iş olanağı yaratabilmek için, rejime muhalefet eden veya rejimi temsil edenlerce hoşla gitmeyen kişilerin çalışma kamplarına gönderilerek, bunların yerine iş aramakta olan gençlerin yerleştirilmesi; toplama kamplarına ilk gönderilenlerin önce sakatlar ve deliler ondan sonra aile bireylerinden birinde kalıtımsal ve ölümcül hastalık olan aileler olduğu ve İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla bu işlemlerin hızlandırıldığı; yakın çevreye verilen emirlerin parti üyelerince sempatican grubuna iletilerek tüm ulusa ulaştırılması ve nihai çözüm, ari ırkın tüm dünyanın yönetimini ele geçirebilmesine ayakbağı olan ve onu engelleyen tüm unsurların imha edilmesi, vardı.

Bu şenlikli partinin içinde, toplumların çeşitli nedenle dışa atıp kendinden uzaklaştırmak istedikleri ayaktakımı ve totaliter liderlerin, varlıklarını sürdürebilmek için bilinçsiz desteklerine ihtiyacı olduğu, kitleler vardı.

Ayaktakımı, günümüzde maçlarda tezahüratı ve olayları başlatanlar, kitlelerse daha sonra bu tezahürata ve olaylara neden ve niçin karıştıklarını hiçbir zaman anlayamamış olan geniş topluluklarla aynı sosyal yapıyı göstermektedirler.

TOTALİTER PROPAGANDA

Arendt, “Totaliter ülkelerde, propaganda ve terör bir paranın iki yüzü gibidir” der.

Totalitarizm mutlak kontrolü ele geçirdikten sonra, kendi hedeflerini yerine getirmek için toplumların, kendilerine daha önceden koydukları hedefleri ortadan kaldırır (Hedefimiz Batıya dönük medeni ve AB üyesi bir Türkiye yaratmaktan kindar ve dindar bir nesil yetiştirerek Osmanlıyı yeniden

oluşturmaya değişti) ve bunu yaparken başlangıçta uygulamakta olduğu terör desteğini de yavaş yavaş azaltır.

Totaliter yönetimler bazı olumsuzlukları kaldırmak yerine, bunların ortadan kaldırıldığı veya yok edildiğinin propagandasını yapmak ve bunların varlığından kendine sürekli avantajlar çıkarma yolunu seçer. Daha önce örneğini verdiğim Stalin'in yeni iş sahası açabilmek için mevcut çalışanları çalışma kamplarına göndermesi gibi. Bu şekilde bir taşla iki kuş vurulur, birincisi rejimle yıldızları barışmayanlar ortadan kaldırılır ve bu yönde topluma bir gözdağı verilir; ikincisi ise arkadan gelen genç nüfusa iş olanağı sağlanır ve lidere bağımlılığı arttırılır. Bütün bunlar da liderin sorunları çözmede ki başarısı olarak bir sonraki istatiki değerlendirmelere yansıtılır. Stalin bu uygulamasıyla, eski bir sosyalist doktrini hayata geçirir, "Çalışmaya, ter dökme yene ekmek yok."

Mademki konuya Bolşeviklerden girdik, o cenahtan yolumuza devam edelim ve totaliter yönetimlerde, o güne kadar kimsenin kullanmadığı anlamda, propagandanın nasıl kullanıldığını aktarmaya çalışalım.

Stalin, 1938'deki parti kongresinde yaptığı konuşmada sanki Komünist Partinin tarihini yeniden yazdı. Troçki sanki hiç yaşamamış, Sovyet ordularının komutanı hiç olmamış ve Lenin'le Stalin'in yönetimine kadar aralarında herhangi bir başka lider veya yetenekli yönetici, devrime katkıda bulunan kişi olmamıştır. Bir Lenin vardı, bir de Stalin. Toplumun bildikleri yoğun bir propaganda kampanyasıyla değerştiriliyordu. Bu propaganda, aynı zamanda devrimin alt yapısını hazırlayan ve hedeflerini koyan Sovyet entelektüellerinin de sonunun geldiğini ilan ediyor ve bunların kısa bir süre sonra temizlik hareketine uğrayacaklarını, konuşmadaki satır aralarını okumayı bir maharet haline getirmiş, yandaşlarına iletiyordu.

Nazilerse, başlangıç evrelerinde, özellikle doğu ölkelerinde etkinliklerini arttırmaya başladıklarında öncelikle antisemitik propagandayı körüklediler. Bu propaganda için ne teröre gereksinimleri vardı, ne de teröre başvurdular.

Polonyalı entelektüelleri toparlayıp kamplara gönderdikleri zaman, bu eylemi Polonyalı entelektüellerin Nazilere muhalefetinden değil, Nazi doktrinine göre Lehlerden entelektüel olamayacağı için yapmışlardı. Aynı şekilde Polonya'daki sarı saçlı, mavi gözlü çocukları toplayıp kaçırdıklarında, bunu toplumu korkutmak için değil ari ırkı korumak için yaptıklarını söylüyorlardı. Bu eylemleri terör olarak sınıflamıyorlardı.

Totaliter hareketler başlangıçta totaliter olmayan bir dünya içinde gelişmeye ve pençelerini o dünyaya geçirmeye başladıklarından, parti üyeleri, yandaşları ve sempatizanlarının dışında kalan dünyaya kendilerini olduklarından başka türlü göstermek çabası içindeydiler (İlk yıllarda amacın askeri ve bürokratik baskıyı yıkmak ve AB'ye girmek olduğu, gündüz vakti havai fişek atacak kadar kendisini bu içe kaptıran partililer olduğunu birden hatırladım). Bunun için Hitler kitlesel gösteriler yapıyor ve yandaşlarını canavarca yalanlarla tekrar ve tekrar kandırıp, ateşliyordu. Dış kürede kalanlarsa harekete sempati besleyenlerden oluşuyordu; bunlar daha hareketin tüm prensiplerini kabul etmemiş kişilerden oluşuyordu. Son olarak parti üyesi olup hatta Hitlerin çevresinde bulunan çemberin hemen dışında bulunanlar da yeterince yönlenmelerinin sağlanamamış olduğu gerekçesiyle bu propaganda bombardımanına tutuluyorlardı. Hitler konuşmalarında, kitlelere, hem hareketin amacının ne olduğunu anlatıyor hem de onların kafalarını karıştıracak şeyler söylüyordu. Halbuki kendi yakın çevresiyle yaptığı toplantılarda açık ve netti, "Yeni bir dünya yaratmak konusunda çabalarımızın sürekli devam etmesi gereklidir." İçeride yapılan propaganda ile dış dünyada yapılan propagandanın çeliştiği durumlardaysa anında, aslında bu yapılanın "taktiksel bir manevra olduğu" konusu işlenmeye başlıyordu (Siz, mitinglerde söylenenlere ve kullanılan üsluba bakmayın esas olan bizim ortaya koyduğumuz hedeflerdir).

Hareketin başlangıç evrelerinde dıştan gelen baskılar arttıkça ters propaganda için sarf edilen enerji fazlaşma gösteriyordu. Zamanla totaliter hareket kendini kuvvetli hissetmeye başladıkça, bu konulara daha az zaman ve daha az enerji harcanmaya başladı. Artık dış baskıların pek de bir anlamı kalmamıştır, çünkü atı alan Üsküdar'a varmıştır.

Propaganda da geliştirdikleri yöntem, "Öyle büyük yalanlar bulup söyleyeceksiniz ki kitleler hem ayağa kalkacak hem de sorgulamadan arkanızdan gelecek. Bu yalanları yeterince tekrarlıyorsanız bunları gerçeklermiş gibi herkese kabul ettirebilirsiniz" idi.

Propaganda yürütülmekte olan psikolojik savaşın bir silahı olmakla birlikte, kullanılan daha ürkütücü ve etkin bir silah daha vardı, terör. İstenilen amaçlara ulaşılmış olsa bile bastırılmış nüfusun üzerindeki tahakkümü arttırmak için, totaliter rejimler terörü ortadan kaldırmazlar, tam tersine belki dozunu azaltarak devam ettirirler.

Eğer terörü belirli bir mükemmelliğe erdirmişsen, şiddetini artırarak değil, uygulanan terörün niteliğini ve yarattığı şaşkınlık ve darbe etkisini artırarak, fazla propagandaya bile ihtiyacın kalmaz. Nazilerin toplama kamplarında yaptıkları da buydu. Toplama kamplarına koyduklarına propagandaya yönelik hiçbir faaliyet göstermiyorlardı. Himmler, "Toplama kamplarındaki eğitim disiplindir. İdeolojik temelde herhangi bir eğitime buralarda yer yoktur, çünkü buralardakiler köle ruhlu yaratıklardır", diyordu.

Propaganda, totaliter dünyanın, totaliter olmayan kısmıyla baş edebilmesi için geçerli olan tek silah; buna karşılık teröre hükümet etmenin ruhuyla.

Terör Nazi Almanya'sında Rusya'ya göre daha başat roldeydi. Naziler, Alman siyasetinin daha önceki aşamalarında olduğu gibi kendilerine muhalefet eden önemli kişileri ortadan kaldırmak yerine muhalefetten yana tavır koyan, muhalefete sempati duyan sıradan insanları hedef alarak onları ortadan kaldırıyorlardı. Burada ki amaç muhalif grupların içinde yer almağı bırakın onlara sempatiyle bile bakarsanız bu sizin için hayati bir tehlike demektir mesajını kitlelerin bilinç dışına yerleştirmektir (Çağdaş Yaşam Derneğine ve onun kanser hastalığının son evresine gelmiş olan başkanına yapılanlar gibi). Bu şekildeki terörün dozu sürekli olarak artırılarak, teröre devam edildi. Polis ve adli makamlar, bu terör olayları karşısında kayıtsız ve yetersiz kaldılar. Naziler bu terör eylemlerini hiçbir şekilde ret etmeyip tam tersine benimsediler ve parti yöneticileri, her defasında eylemleri gerçekleyenleri adeta kutsadılar. Bu şekilde, toplumda Nazilerin, diğer kamu otoritelerine göre daha güçlü ve etkili olduğu yargısı yaratıldı (1 Eylül itibarıyla 25 Aralık dosyası savcılık kararıyla kapatılıp, soruşturmada görev alan polis memurları için gözaltı kararları alındı). Toplumda yaratılan bir diğer algıda demokrat bir partiye veya örgüte üye olmaktansa Nazi Paramiliter Örgüte üye olmanın hem daha güvenli hem de getirisinin daha fazla olduğu idi.

Dediğimiz gibi, Naziler bu terör eylemlerini hiçbir zaman ret etmediler ve hiçbir zaman özür dilemediler. Onların yerine, bu tip özürleri hep Nazi sempatanları dilediler (Birçok durumda liderimiz öyle davranmak istemedi veya bunu söylerken aslında söylemek istediği şey şuydu diyen yalaka, pardon, sempatanlara parti başkanının verdiği yanıtların hala hepimizin hafızasında canlılığını koruduğunu umarım. Başkanın "Özür dilerim" kelimelerini kullandığı zamanda bunu cümle içindeki özneyi aşağılamak için kullandığını da hatırlayalım, "Özür dilerim, bana Ermeni dediler").

Naziler aslında bu geliştirdikleri propaganda yöntemlerini Amerikan iş çevrelerinin reklam kampanyalarından (bu reklam kampanyalarından biride doktorlara, sigaranın sağlığa ne kadar faydalı olduğunu söyletmekti), terör yöntemlerini ve buradaki örgütlenmelerini de Amerikan gangsterlerinden alarak geliştirmişlerdi (çeteden çıkış yok).

Nazilerden farklı olarak Bolşevikler, terörize etmek istediklerini, “Tarihin trenine kaçırmakla”, suçluyorlardı. Bu suçlananların toplum aleyhine çalıştıklarının bir imasıydı. Zamanın gerisinde kalma, hayatların boşa harcanmasıydı, ve bu suçlamayla karşılaşmanın sonu çalışma kamplarında bitiyordu.

Nazilerdeyse bu paradigma biraz daha değişiyor ve “yaşamın kadim yasalarına karşı gelmek” söylemi ortaya çıkıyordu.

Hem Nazizm hem de Bolşevizm propagandalarında bilimsel verileri öne çıkardılar. Bilimsellik, toplumlara amaçların kesinliğini ve doğruluğunu ve yanılmazlığını dayatmak için kullanıldı.

Nazi doktrini olarak, “Doğanın ve hayatın yasalarını daha yakından inceledikçe ve bunları öğrendikçe, Kadir olanın amacının ne olduğuna dair bilgimiz daha kesinleşmekte. Kadir olanın amaçlarına daha fazla hizmet, bizi daha büyük başarılarla taşıyacaktır.”

Stalin’se, “Tarihi ve sınıf savaşlarını daha yakından inceledikçe ve bunları öğrendikçe, diyalektik materyalizme daha çok uyum göstereceğiz; diyalektik materyalizmin daha derinliklerine ulaşmakta bizi daha büyük başarılarla taşıyacaktır.”İki totaliter yönetimin iki ayrı yaratıcı gücü: Kadir Olan ve Diyalektik Materyalizm.

Kavgam’da Hitler, “İnsanlar doğanın demirden iradesiyle savaşa her girdiklerinde, insanın kendi varlığı ile ilgili temel prensiplerle çatışmaya girmektedir”, der.

Totaliter rejimlerin en tehlikeli boyutu, insanı, insanın doğasını değiştirmek gibi bir iddialarının olmasıydı. Her türlü yönetim rejimi bir yerde, insanların bir araya gelerek oluşturdukları toplulukların, bir arada yaşamayı mümkün olan en sorunsuz şekilde çözümlenmeğe çalıştıkları kurallar silsilesidir. Bunu yaparlarken, insanları değiştirmeyi değil, insanların değişiklikleriyle birlikte bir toplumu oluşturmasını ve bu şekilde bir arada yaşayabilmelerini amaçlarlar. Totalitarizm ise insanların değişik bireyler olmasına izin vermez, onlardan bekledikleri, benzer olaylar karşısında benzer reaksiyonları veren topluluklar oluşturulmasıdır. Böylece toplumun olaylar karşısında vereceği reaksiyonlar önceden kestirilerek gereken önlemler alınabilecek ve toplum güdülenebilecektir (burada güdülenmek, yönetilmek yerine özellikle kullanılmıştır. Olaylar karşısında tüm bireylerin eş tepkiyi vermesi, onların daha önceden belirlenen hedeflere kolaylıkla yönlendirilmesini sağlayacaktır).

Liderin yanılmazlığı, onu sanki bir peygamber mertebesini çıkarmak totalitarizm için önemli bir noktadır (Allahım ona peygamberimiz, resullullahın, hasletlerini vermiştir). Böylece toplum kendisine gösterilen hedefler konusunda hiçbir zaman şüpheye düşmeyecektir. Bu konuda ki en meşhur örneklerden biri de 1939 Ocağında Hitlerin Alman Meclisinde yaptığı konuşmadır, “Bugün size yeni bir vahiyde daha bulunacağım: Eğer Yahudi finansörler insanları bir kez daha Dünya Savaşına sürüklerlerse, sonuç, Yahudi ırkının Avrupa’dan silinmesi olacaktır.”

Bunu, totaliter olmayan dile çevirirsek, “Ben savaşmak istiyorum, ve bu savaş sırasında da Avrupa’daki Yahudileri yok etmek istiyorum”, demektir.

Benzer şekilde Stalin 1930’daki Komünist Partisi Merkez Komite Toplantısında, parti içindeki sağ ve sol kanat temsilcilerini “ölen sınıfların” temsilcileri olarak nitelediğinde, bunların ortadan kaldırılacağını söylüyordu. Bu bir vahiy gibi söylenmiş, ama daha önceden planlanmış ve hatta tüm hazırlıkları bitirilmiş bir plandı.

Her iki durumda da ortadan kaldırılması işaret edilenler, ortadan kaldırılmaya başlayınca bu vahiyler gerçekleşmiş ve liderlerde olayları çok önceden görebilen kişiler olarak kutsanmış oluyorlardı.

Totaliter propaganda kitlesel propaganda tekniklerini mükemmelleştirse de, ne bu teknikleri kendisi bulmuş ne de konuları kendisi belirlemiştir. Bunlar, onların kullanımı için 50 yıl boyunca emperyalizmin yükselişi ve ayaktakımının Avrupa siyaset sahnesine adım atması ve ulus devletlerin ayak takımını içinde eritememesinin hazırladığı olgulardı.

Kendilerinden önceki ayaktakımı liderlerinin yaptıkları gibi totaliter liderlerde, yasal partiler ve onların sözcüleri tarafından söylenemeyenleri bağırarak söylediler. Almanya’da her şeyden sorumlu kabul edilen Yahudilerin sonunun “nihai çözümle” geleceği; Rusya’da ölmekte olan sınıfların ortadan kaldırılması. Bunları bir de mistik hikayelerle de süslediler, bunların üzerine biraz da gizli komplo söylencelerini sos olarak ekleyince, toplum için heyecanlı bir macera romanı dozunda bir propaganda kampanyası ortaya çıktı. Almanya’da bu iş için Masonlar, Yahudiler için Jesuit (Gizli Yahudi Kardeşliği Örgütü), Siyon Yaşlılar Meclisi gibi söylenceler sosu oluşturuyordu.

Konuyu biraz renklendirmek için araya yine dedikodu mahiyetinde bir şeyler sokalım. Indiana Jones filmlerinin baş karakterinin özelliklerinden bazılarının Otto Rahn adlı bir simge bilimlari üzerine çalışan akademisyen ve yazardan aldığı iddia edilmektedir. Rahn’ın bilimsel incelemeleri yanında bir de takıntısı vardır ve kutsal kaseinin varlığına inanmaktadır. Onu bulabilmek içinde bir çok tehlike atlatmıştır. Kutsal bir simgenin ellerinde bulunmasının getireceği faydaları göz önüne alan Hitler, Rahn’ın SS’lere teğmen rütbesiyle alınmasını ve kendisini kutsal kaseyi bulma konusunda her türlü yardımın yapılmasını emreder. Rahn, bütün çabalarına karşı başarılı olamaz ve kendisine tanınan krediyi 3 yıl içinde tüketir. Himmler onu, Dachau Kampına muhafız olarak sürer. Bu arada Rahn’ın eşcinsel olduğu söylentileri ortaya atılır. Rahn, kampta gördüğü insanlık dışı uygulamalara dayanamaz ve bir istifa mektubu hazırlar. Bu SS’lerde görülen ilk ve tek istifa olayıdır. Himmler mektubu okur ve üzerine kısaca “evet” diye yazar. Rahn’a SS lerin onurunu koruması için ya intihar etmesi, ya da başına gelebilecek korkunç olaylara katlanması söylenir. Rahn 13 Mart 1939’da intihar eder.

32

Bolşeviklerin kullandıkları sosta Troçkistler ve dünyayı yöneten 300 aile mitiydi.

Bunlar tam da, ortada açık olarak duran gerçekleri gözlemlemek ve bazı tesadüfi olaylarla çakışıp gelişmelerini irdelemek yerine sürekli olarak her türlü gelişmenin arkasında bir manipülasyon, bir komplo arayan modern insanın ruh durumuna uygundu. Bu gerçek dışı olguların her vesileyle, her kademedede tekrarlanması, toplumun beynine adeta zorla kazınması, bunların zaman içinde toplum tarafından gerçek olarak algılanmasını sağlıyordu. Ne diyordu bizim atasözümüz, “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz”.

Bu şekilde ki propagandada “gizli unsurlar” önemli bir rol oynamaktaydı. Bazı yöneticilerin bilebildikleri bu gizli bilgiler masalı toplumda “resmin bütünü” ancak bu yöneticilerin görebildiğini, dolayısıyla onların söylediklerinin geçerli olduğunun toplum tarafından kabul görmesini pekiştiriyordu.

Kullandığım bir terim mutlaka dikkatinizi çekmiştir, “resmin bütünü görmek”. Bu söylemi son sekiz yıldır o kadar çok duyduk ki. Yetkili ve yetkisizlerin bizlere, sizlerin bilmediği o kadar çok şey biliyoruz ki, bunları bir açıklasak dudağınız uçuklar; Cumhurbaşkanı hakkında bile gizli dosyalar hazırlanmış”. Örnekleri mutlaka ki çoğaltabiliriz. Unutulmaz örneklerden biri de Gezi Olayları sırasında başı örtülü ve çocuklu bir kadına yapıldığı iddia edilen saldırı ve bu saldırının kayıtlarının bulunduğu idi. Neydi iddia edilen, “Belden yukarısı çıplak, ellerinde siyah eldiven bulunan 50-60 kişinin baş örtülü kardeşime saldırıp, tartakladığı, çocuk arabasındaki bebeği yere atıp tekmeledikleri, bacımın üzerine, affedersiniz, işedikleri”. Daha önce aktarmaya çalıştıklarım bundan yaklaşık 65 yıl önce yazılmış bir kitaptan alıntılardı, inanıyorum ki bu muhteşem örneği eğer Arendt duymuş olabilseydi, mutlaka kitabına alırdı.

Naziler, propagandalarının temelini antisemitizmi oturtular. Sorunu, artık çeşitli kökenlerden gelenlerin sorunu olmaktan çıkarıp bireylerin var olma sorununa çevirdiler. Toplumun başına gelen her kötülüğün kaynağı Yahudi kanıysa damarlarında bu kandan bir nebze taşıyanlar da aynı sorumluluğu taşıyorlardı ve bunun ceremesini ödemek zorundaydılar. Soy ağacında herhangi bir pürüz bulunanlar partiye kabul edilmiyorlardı. Partinin üst kademelerine tırmanabilmek, mesela SS olabilmek içinse, soyağacının 1750'ye kadar herhangi bir kirlenme izi taşımaması gerekiyordu. SS olabilmek için 3 sorunun yanıtlanması gerekiyordu:

1. Bu güne kadar partin için ne yaptın?
2. Fiziken, aklen ve ahlaken sağlıklı mısın?
3. Soy ağacın temiz mi?

Bolşeviklerdeyse parti üyeliği için gerek şart işçi kökenli bir aileden gelmek idi. Parti üst kademesi ve NKVD üyesi olabilmek içinse adaydan soy ağacı istenebiliyordu.

Naziler propaganda da o kadar analizciydi ki, daha önceki partilerin aralarındaki tartışmaları ve bu tartışmalara göre partilerin aldıkları adları (ulusal sosyalist, Hıristiyan sosyalist gibi) dahi incelemişlerdi. Bazı partiler için işçi sözcüğü öncelikliydi, bazılarında göre de Alman sözcüğü öncelik taşıyordu. Naziler, bütün partilerin özelliklerini tek başına kendi partilerinde topladıkları ve tüm toplum katmanlarını temsil ettikleri iddiasıyla, "Ulusal Sosyalist Alman İşçilerinin Partisi" adını almışlardı.

Naziler, daha işin en başındayken bile, demokrasi, cumhuriyet, diktatörlük veya monarşi gibi yönetimin özelliğini belirleyici hiçbir sözcük kullanmamışlardı. Bunun da nedeni olarak, kendilerinin bundan önceki ve var olan partilerden hiçbirine benzemediklerini, bu eskimiş yönetim şekilleriyle bağlarının bulunmadığını söylemişlerdi. (Bugüne kadar alışılmış olduğu gibi bir Cumhurbaşkanı olmayacağı. Artık ülke yeni bir ülke ve halkın seçtiği bir Cumhurbaşkanı var).

Hitler için hükümetin hangi formda olacağı içi boş anlamsız bir çabaydı; hükümet etmeninin biçimi ne olursa olsun ortada tek bir amaç vardı, ari ırkın bekası.

Hitler için devlet ari ırkın bekası, Bolşevikler içinse de sınıf savaşının bir enstrümanıydı.

Nazilere gelecekle ilgili planlarının ne olduğu sorulduğunda, "Siyon İhtiyarlar Meclisi Protokolünün maddelerine göre, Alman ırkının önderliğindeki bir dünya imparatorluğu kurmak", olduğunu söylüyorlardı. Aslında bu iki taraflı bir propaganda olarak kullanılıyordu. Yahudilerin dünyayı ele geçirmek için mükemmel bir planları olduğu, bunu gerçekleştirmek için uygun zaman ve ortamı bekledikleri ve bundan herkesin korkması gerektiği fikri topluma pompalanırken, kendilerinin onlara bu fırsatı tanımadan onları kendi silahlarıyla vurarak Alman önderliğindeki Dünya İmparatorluğunu kurmak.

Siyon İhtiyarlar Meclisi Protokolünün uydurma bir metin olduğu, Fransız Devriminden sonra bir Fransız soylusu yazar tarafından mizah metni gibi yazıldığı bilinse bile bu metin 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra çeşitli kaynaklarca gerçek bir metin olduğu iddiasıyla topluma kabul ettirilmeye çalışıldı.

Alman Liderine göre, "Yahudilerin gerçek yüzünü gören ilk ulus olup, onlarla savaşarak, onlardan önce dünyanın yönetimini ele geçiren ulus olacaklardı".

Totaliter propagandanın ana amacı bir fikri kabul ettirmekten çok, o andaki fikir etrafında bir organizasyon yaratmaktı. Bu açıdan bakıldığında herhangi bir ideolojik içerik ayak bağı olarak

görülyordu, çünkü ideolojilerin sorunlara yaklaşımı kendi içinde bir fikri bütünlük oluşturması gerekiyordu. Bu propaganda biçimidir ki 20. Yüzyılda hiçbir yeni şey söylemeden, yalnızca toplumun hassasiyet göstereceğini önceden tespit ettikleri konularda düşmanlar yaratıp, bunu dahice bir yöntemle uyguladıkları propagandayla ve bolca terör desteği ile, yönetimi ele geçirdiler.

Totaliter Organizasyon

Hareketlerin en yeni ve en parlak buluşları öncü birliklerini oluşturmaktı. Bunlar partiyle, parti sempatanları arasında bir köprü oluşturacak ve sürekli saha çalışması yapacaklardı. Tek adamın verdiği kararları aşağılara, sempatanlara, onlarda halka taşıyacaklar ve bunun tersi bilgi akışını da toparlayıp parti önderlerine aktaracaklardı (sizlere yine yabancı gelmeyecek bir örgütlenme ve çalışma biçimi değil mi? Mahalle temsilcileri”).

Bir diğer örgütlenme biçimiye çok geniş yetkilerle donatılmış SA'lar ve daha sonra daha da geniş yetkilerle donatılmış SS'lerdi. Bunların sayesinde olan biten her şey Hitlerin masası üzerine bir rapor olarak geliyordu. Bu iki oluşumun yanına bir de gizli servisi eklediğimizde bilgi akışının yoğunluğunun ne olduğunu hayal edebiliriz. Bütün bilgiler kayıtsız şartsız Hitler'in ofisine ileilmek zorundaydı (Ne demişti Bayraktar, "Biz ne yaptysak hep bilgi dahilinde yaptık").

Aynı yöntem Stalin tarafından da izlenmiş her kanaldan gelen bilginin ulaştığı tek merkez hep Stalin'in bürosu olmuştur.

Hitler, en yakın çevresindekileri, kuvvetlenme durumlarına göre sürekli olarak değiştirmiştir. Kimi, neye göre ve ne zaman, hangi sırayla uzaklaştıracağı belli olmazken, tersi de geçerliydi. Kimin ne zaman, neden yıldızının parlayacağı da belli olmuyordu. Böylece yeni gelenler, geldikleri konumda bulunmalarını tümüyle Hitler'e borçlu oluyorlardı. Herhangi bir grubun kendilerine izin verilenden daha fazla güçlenmesine hiçbir zaman olanak tanınmıyordu.

Stalin'de benzer yöntemleri kullanmaktaydı. Hatta tek bir hamlede tüm üst düzey polis şeflerini ve bazı polis bölümlerini ve bunların elemanlarını likidite edebiliyordu (acaba bazı polis ve adli bölümler bilinerek ve hatta bazı yeni yasalar ve bazı yasalarda da değişikliklerle yönlendirilmiş ve işlevlerini yerine getirdikten sonra da diğer bağlantılarıyla birlikte o bölümlerin ipi mi çekiliyor?).

Naziler başlangıçta ele geçiremedikleri herhangi bir sivil toplum örgütü, örneğin meslek odaları, olduğunda hemen paralel bir yenisini kuruyorlardı. Bu şekilde yeterince güç kazandıklarında bir gece içinde yalnızca devlet yönetimine değil sosyal yaşama da tahakküm etme olanağını ele geçirmişlerdi (MÜSİAD, müstakil mi Müslüman mı?) Bu anlayış içinde paramiliter bir örgüt olan SS'lerin yapılanması bitirildiğinde, zamanı geldiğinde birgün içinde tüm orduyu kontrolleri altına alabildiler.

SS'ler elit bir grup olduğu için toplumun diğer kesimleriyle ilişkileri çok sınırlıydı. Hiçbir zaman kendi şehirlerinde görevlendirilmiyorlar; sık sık görev yerleri değiştiriliyor; hiçbir yerde uzun süreli ikamet edemiyorlardı. Hiçbir yerde belirli bir süreden fazla kalamadıkları için diğer istihbarat örgütlerinin SS'lerle irtibata geçmesi adeta olanaksız hale geliyordu. SS'ler bir suç örgütü gibi organize edilmişlerdi ve öldürme de buna dahildi. Bu öldürme eylemleri parti üst kademesi tarafından veriliyor ve gerçekleşme sonrası sadakatten dolayı SS üyesi onurlandırılıyordu. Bu kısıtlı çevreye açık durum yüzünden hiçbir SS elemanı örgütü terk etmiyordu. Onlar parti öncü guruplarına göre daha elit bir grup oluşturuyorlardı. Öncüler partiye bir saygınlık, güven sağlamaya çalışırken, SS'ler diğer bütün partililere bu işin dışına çıkmanın belli bir bedeli olduğunu hatırlatıyorlardı. SS'ler ordu yönetiminde bile muazzaf subaylardan daha yetkiliydiler.

Bütün bu organizasyonların merkezinde lider bulunmaktaydı. Liderin becerisi, kendi etrafında gizemli bir hava yaratmak, ve daha öncede değindiğimiz gibi kuvvetlenmekte olanları çevresinden uzaklaştırarak, yakın çevresini sürekli dinamik ve değişken tutmakta yatıyordu. Hitler de Stalin de buldukları yere gelirken kendilerinden önceki diktatörler gibi yalnızca kaba kuvvet kullanarak değil; örgütü ve yanlarındaki adamları iyi kullanarak gelmişlerdi. Onun için oynanmakta olan oyunu en iyi bilen onlardı.

Totaliter Hareketler “günişığı altında kurulmuş gizli cemiyetler” olarak tanımlanmışlardır. Hitler gizli cemiyetlerin öncelerini ve sonralarını çok iyi çalışmış ve bu tip örgütlenmeyi totaliter hareketine temel olarak seçmiştir.

Naziler, bürokrasiye paralel gizli bir yapıyı kendi içlerinde oluşturduklarından (devlet içinde devlet)(bu slogan ilk defa 1890’larda Fransa’da kullanılmış) 1933’de devlete el koyduklarında Frick İçişleri Bakanı, Guethner’se Adalet Bakanı oldu. Her ikisi de partinin eski ve sadık üyelerindendi. Ancak bakan olunca, bakanlığın bürokratik işlemlerine daldılar ve partideki etkinliklerini kaybettiler. Bir süre sonra Polis Şefi olan Himmler’in yönetimi altına girdiler. Aslında Polis Şefinin İçişleri Bakanının emri altında olması gerekirken Nazilerin olaylara yaklaşımı nedeniyle ortaya bu garip durum çıkmıştı. Bir başka örnekteyse, Naziler işbaşına geldiklerinde Wilhelmstrasse’de Ribbentrop’un başında bulunduğu Dışişleri Bakanlığına dokunmadılar ama Ribbentrop’un görev alanını Batıdaki ülkelerle kısıtladılar. Fiiliyatta tüm yetki Rosenberg tarafından yürütülen Parti Dışişleri Bürosuna geçmişti. Bu yetki devrinin gerekçesi olarak da geçmişte çeşitli ülkelerdeki faşist partilerle bu birimin sürekli ilişkisi gösterildi. Bu durum, Ribbentrop’un Londra’ya Büyükelçi olarak atanmasına kadar devam etti.

Benzer yapılanmalar Rusya’da da ortaya çıkmıştır. Tüm yetkiler Rus Sovyet Kongrelerinden, Bolşevik partinin organlarının eline geçti. Bu işlemler Kızıl Ordunun bağımsız bir yapıya dönüştürülmesinden ve gizli polis partinin bir bölümü gibi yeniden yapılandırılmasından sonra ortaya çıkan olgulardı. Operasyonlar 1923 yılında Stalin’in parti genel sekreteri seçilmesinden sonraki bir yıl içinde oldu. Bundan sonraki adımsa Sovyetlerin parti tarafından fethi oldu. Sovyetler tamamen ortadan kaldırılmadı, dışa karşı bir vitrin görüntüsü olarak kaldılar ancak tüm yetki ve işlevleri parti tarafından kullanılabilir duruma dönüştürüldüler. 12.Parti Kongresine sunduğu raporda Stalin, “Bir yıl önce ticari birliklerin yerel yöneticilerinin %27’si parti üyesiyken şimdi %57’si komünisttirler. Kooperatiflerin yönetimindeki komünistlerin oranı %5’den %50’ye ve ordunun kumanda kademesindeki komünistlerin oranı da %16’dan %24’e çıkmıştır” diyordu. Devleti oluşturan diğer bütün organlarda da aynı değişim yaşanmaktaydı.

Hem Hitlerin hem de Stalin’in uyguladığı bir başka yöntemde yönetimi oluşturan organların ikili, zaman zamanda üçlü hale getirilmesiydi. Otoritenin bu ofisler arasında bölüştürülmesi ve gerçek gücün hangisinde olduğu konusu kafaları karıştırmak için yeterince ortalığı bulandırır da bu tüm yapının bu kadar şekilsiz, neye benzediği belli olmayan, inanılmaz bürokrasi içinde boğulan bir şeye dönüştüğünü bize anlatamaz. Unutmamak gerekir ki bir yapının bir inşa yönteminden bahis edilebilir. Halbuki Nazilerin tanımıyla hareketin ne olduğuna bakarsak, onun sadece bir yönünün olduğu, yapısının olmadığını görürüz. Hareketin belirli bir organizasyon şeması, yapısı yoktur. Bu Führer’in emir ve istekleri doğrultusunda genişleyebilir veya daralabilir. Nazilere göre herhangi bir hükümet yapısı hareketin kısıtlanmasına ve anayasa, yasa gibi gereksiz safsatalarla hareketin ivmesinin yok olmasına neden olabilir (yok yasaymış, yok tarihmiş, yok taşmış bizi işimizden yıllarca alıkoydular. Emir verdim bundan sonra bu otoyolun yapımında bunların hiçbirini yolumuzu kesemeyecek, Bursa-İzmir Otoyolu için söylenmiştir).

Yönetimde öyle bir kargaşa vardı ki, herhangi bir bölgede yaşayan sade bir Alman vatandaşı sivil otoritenin mi, partinin mi, SA'nın mı yoksa SS'lerin emirlerini mi dinlemesi gerektiğini bilemiyordu. Bunlardan hangisinin o an için daha güçlü olduğu ve yaptırımlarının onun için daha acımasızca olacağına genel havaya bakarak kendisi karar veriyordu. Yanıldığında da ödediği karşılık çok ağır olabiliyordu.

Bunun yanında, yönetim kademelerinin emirleri de bu karmaşa havasına çok uygun olarak kesin emir olmaktan uzak, kafa karıştırıcı biçimde çıkıyordu. Emirler, hem anlaşılması zor hem de alt kademelerin emri uygulama şekilleri nedeniyle her an suçlanabilecekleri şekilde kaleme alınıyordu. “Bu emirler, emri alanlar tarafından, verilen emrin amacının ne olduğunun tayin edilebileceği ve emri alanların buna göre hareket etmeleri gerektiğini hatırlatırız”, gibi ne anlama geldiği belirsiz cümlelerle veriliyordu. Amaç, çeşitli yönetim kademelerindeki sorumluluğu daha alt kademelere transfer etmektir. Yönetimin üst kademelerindeki elitler Führer'in emirlerini ve bunların içlerindeki ipuçlarını kelimenin lügat anlamından başka anlamları da kapsadığını anlamak ve ona göre alt emirleri hazırlamak zorundaydılar. Bu yüzden, emirlerde bir sürü sözcük oyunları ve birden fazla anlam yüklenebilecek ifadeler yer alıyordu (Tıpkı Meclisteki Tarım Komisyonunun Enerji Komisyonuna zeytinlikler hakkında verdiği komisyon görüşü gibi. Bir çok tanımlama ve istatistik bilginin yer aldığı komisyon raporunda zeytinliklerin akibetinin ne olması konusunda her hangi bir görüşün yer almaması gibi).

Bu yapısal şekilsizliğin tipik örneklerinden biri bilimsel antisemitizm organizasyonlarında görülebilir. 1933'de Münih'te Yahudi sorununu araştırmak için bir enstitü kurulmuştu (Institut zur Erforschung der Juden Frage). Yahudi sorunu tüm Alman tarihi boyunca var olduğu savından yola çıkarak bu enstitü hemen kendisini Modern Alman tarihini incelemek üzere re-organize etti; tarihçi Walter Frank yönetiminde de klasik bir üniversiteye dönüştü. 1940'da bu sefer, Frankfurt'ta yine Yahudi Sorunlarını İnceleme Enstitüsü kuruldu ve başına Alfred Rosenberg getirildi. Rosenberg, parti üst kademelerinde yer alan bir yöneticiydi. Avrupa'da çeşitli merkezlerden toplanan Yahudilerin ve yer değişimine tabi tutulanların değerli varlıkları ve sanat eserleri Frankfurt'ta toplanmaya başladı. Buarlıkların içinde değerleri daha yüksek olanlar, örneğin sanat koleksiyonları gibi, Almanya'ya ulaşmaya başladıktan kısa bir süre sonra, Berlin'e yönlendirilmeye başladı. Berlin'de gittikleri yer ise Himmler'in yönetimindeki Gestapo'nun özel bir bölümüydü. Bu bölüm doğrudan yahudilerin imhasıyla ilgileniyordu ve başında da Eichmann vardı. Daha önce kurulmuş olan kurumlardan hiçbiri ortadan kaldırılmadı. 1944'de son durum şu şekildeydi: Üniversitelerin tarih bölümlerinin bağlı olduğu Münih Enstitüsü; onun arkasındaki güç olarak Rosenberg'in Frankfurt Enstitüsü ve hepsinin arkasında olan ve esas uygulayıcı güç olarak Gestapo'nun özel birimi.

Sovyetlerdeyse olay daha da abartılmıştı. Rejim sürekli olarak yeni devlet dairelerini bir biri ardına kuruyordu. Bu dairelerin çoğu benzer işleri benzer yetkilerle yapmakla görevlendirilmişti. Her dairenin sanki bir paraleli vardı. Bu üst üste oluşturulmuş daireler, Nazi rejiminden farklı olarak, zaman zaman tasfiyeye, hem de elemanlarıyla birlikte ortadan kaldırılmalara sahne oluyordu.

Rusya'da gücü paylaşan birbirinden ayrı üç odak vardı. Sovyetler veya devlet aygıtı, parti aygıtı ve NKVD. Bunların üçünün de ayrı ayrı ekonomi, politika, eğitim ve kültür, askeri..vs gibi departmanları vardı. Rusyadaki görünürdeki parti gücü, gerçekte gizli polisin gücünün kamufle edilmesinden başka bir şey değildi. Ana departmanlar NKVD'nin bünyesindekiydi ve bunlar hem parti üyelerini hem de vatandaşları gözlüyorlardı. Bununla da yetinilmemiş, NKVD içinde NKVD üyelerini izleyen bir başka çekirdek NKVD daha oluşturulmuştu. Tüm bürolardan gelen raporlar Moskova Merkez Komitesinde ve Politbüroda toplanıyordu.

Totaliter ülkelerde, herkesin bildiği bir kural varsa, oda, bir kurum ne kadar göz önündeysen o kadar az yetkisi vardır. Bir kurum ne kadar gözlerden saklanıyorsa onun elinde o kadar çok yetki ve güç vardır. Gerçek güç, gizliliğin başladığı yerde başlıyordu.

Eğer totaliter bir devleti bir güç makinası olarak görür ve yönetsel verimliliği, endüstriyel kapasiteyi ve ekonomik üretkenliği sorunlarını bir tarafa bırakırsak, bu yapısal dengesizlikler liderin emirlerinin yerine getirildiği ideal bir düzene dönüşür. Bu birbirinin eşi işlevleri gören ofisler görevlerini yerine getirirken birbirini kontrol ederek, ötekinin rejim aleyhtarı bir işlem içine girmesini engelliyordu ve korku totaliter yönetimler için çok iyi bir motivasyondur.

Lider, totaliter yönetimlerde mutlak gücü elinde tutuyor ve bu ülkelerde liderden sonra en güçlü olan polis şefiyle doğrudan mesai içinde oluyordu. Emrinde büyük boyutta silahlı güç bulunmasına rağmen polis şefi yönetimi ele geçirmek için herhangi bir teşebbüste bulunmuyordu. Bu da liderlerin ikinci adamı seçmedeki başarılarını göstermektedir. Hatta polis şefleri liderlerin halefi bile sayılmıyordu. Almanya da Himmler, Rusya da da Beria yönetimi ele geçirmek için hiçbir eylem içine girmemiştir.

Ancak, Rusya'da Beria, Stalin'in ölümü üzerine emrindeki güçlerle Moskova'yı sarmış ve Kızıl Meydana her türlü ulaşımı engellemiştir. Bu duruma müdahale edebilecek tek organ Kızıl Orduydü ve Kızıl Ordu daha ne yapacağını tam belirlememişken Beria ortadan kaldırılacağını bile bile üç gün sonra kuşatma eylemine son vermişti.

Total yönlendirme (toplum mühendisliği)

Arendt, "Toplama ve uzaklaştırma kampları, totaliter rejimlerin toplumlara her şeyi yaptırmak mümkündür tezinin sınıdıldığı birer laboratuvarlardır." Bu sınama yanında, 3.Reich'in bilim adamları ve doktorları tarafından detaylarıyla kayda geçirilmiş olan ilaç denemeleri ve karakteristik olarak insan denekler üzerinde yapılabilecek her türlü deney de dahil olmak üzere diğer tüm deneyler ikinci planda kalıyorlardı.

Total yönlendirme, tüm insanlık sanki tek bir bireymişcesine kişilerin sonsuz çoğulculuğu ve farklılığını yok etme; ancak her bir bireyin olaylara karşı verdiği bir tepkinin hep aynı olmasının temini ve bu tepkinin tesadüfi bir başka tepkiye dönüştürülebileceğini göstermekti. Sorun, olmayan bir şeyi yaratmak ve geliştirmekti. Hayvanlardan farkı yalnızca "ırkın korunması özgürlüğü" nün olduğu yeni bir insan türü yaratmaktı. Total yönlendirmenin gerçekleştirilmesi için oluşturulan kamplarda amaç, elit formasyonların doktrinlerden arındırılması ve kamplarda uygulanan mutlak terör ve vahşetin pratiğe geçirilmesi, bu kamplardan elde edilecek sonuçlarla teori üzerinde gerekli değişikliklerin yapılabilmesiydi. Aslında hem toplama kamplarına atılanlar hem de onların muhafızları deneyin birer denekleriydi. Burada yönlendirilmeye çalışılan iki ayrı grup ve iki ayrı amaç bulunmaktaydı. Birinci grubu toplama kampına atılanlar oluşturuyordu. Bunlar üzerine uygulanan yöntem onların insan olarak var olmadıkları ve insanı insan yapan tüm unsurların kişiliklerinden silinerek, olaylar karşısında hepsinin aynı tepkiyi vermesinin sağlanabilmesi için uygulanan insanlık dışı yöntemlerle karşı karşıya kalan kurbanlar. İkinci grupsa onlara bu işkenceleri uygulayanlardı. Bir yerde onlardan istenen de olaylar karşısında tek tip reaksiyon göstermeleriydi.

Kamplar yalnızca insanları haklarından kısıtlama ve diğer insanlardan yalıtma ve onların insanlığının aşığılanması amacıyla değil, aynı zamanda bilimsel olarak kontrol edilen koşullar altında, insana özgü bir davranış olarak farklı spontane tepkiler vermesinin ortadan kaldırılarak, benzer olaylarda her zaman herkesin aynı tepkiyi vermesini ve insan kimliğinin memelilerin en alt formunda olan hayvan türlerinde bile olamayacak şekilde tek tipe indirgenmesinin araştırmalarının yapıldığı birer dehşet ortamıydı.

Bu tek tip davranış biçimi, normal koşullar altında kişilere benimsetilemez, çünkü olaylar karşısında her bireyin gösterdiği ani davranış biçimleri yalnızca bireysel özgürlüklerle bağlantılı değil yaşamın ta kendisiyle de ilişkilidir. Bu ancak toplama kamplarında yaratılabilecek bir davranış şekliydi. Totaliter rejimler, kalıcılıklarını yarattıkları harekete ait yanılşamayı dış dünyadan izole ederek gerçekleyebilirlerdi. Bunu denemek için toplama kamplarındaki insanları diğer insanlardan mutlak şekilde izole ettiler.

Bir kere kampa giren kişinin artık hiçbir şekilde bir başka yerde adı geçmiyor ve sanki böyle bir insan hiç doğmamış, yaşamamış gibi davranılıyordu. Mahkumun yakınları hiçbir zaman onların nerede oldukları, yaşayıp yaşamadıkları konusunda bilgi alamıyorlardı. Resmi makamlar toplama kamplarına gönderilenler söz konusunda olduğunda birer sağır duvardılar.

Hitler, Tischgesprache’de “Yaşamla girdiği her savaş için, her birey bilmektedir ki o kendi cinsini koruyabilmek için yaşamakta veya ölmektedir”.

Bu konularda kamplardan kurtulanların anlattıklarından oluşan birçok rapor dosyası bulunmaktadır. Anlatılanlar ne kadar genellemelerden sıyrılıp detaylara inerse, o kadar insan aklının kabul edemeyeceği, hatta anlatanın zaman zaman şarlatanlıkla bile suçlandığı noktalara taşınabiliyordu. Kamplardaki uygulamalar kelimelerle anlatılabilecek boyutlarda değildi.

İnsanların kendi yaşadıklarından bile şüpheye düşmelerinin nedenini Naziler daha önceden biliyorlardı. Bunun nedeni yalnızca adalet sistemi ve yargılama da yer alan bütün cezalandırmaların eşit olmadığı ve saçma olduğu için değil, suçun sınırsız dünyasında, mahkeme karşısında katilin suçsuzluğunu kanıtlamak için öne sürdüğü saçma sapan nedenlere bile mahkeme heyetinin, ölen kişinin şahitliği mümkün olup da kendi ölümüyle ilgili gerçekleri anlatmasından, daha fazla inanmasıydı. Bu gerçeği Naziler hiçbir zaman saklamadılar. Hitler, milyonlarca basılan kitaplarında, başarılı olabilmek için, söylenen yalanın muhteşem olması gerektiğini yazmıştı. Buna rağmen insanlar ona inanmaya devam etmişlerdi. Bu yukarıda anlatılmak istenen bireylerin olaylar karşısında daha önceden bilinen tepkiyi topluca vermelerine en çarpıcı örneklerden biridir (bu konuda uzağa gitmeğe gerek yok; Camiye ayakkabıyla girdiler, camide içki içtiler, siyah eldivenliler).

Kamplardan kurtulanlardan biri olan Bruno Bettelheim, “Bana öyle geliyordu ki bu dehşet ve insanı küçültücü deneyimler bir şekilde bir özne olarak benim başıma gelmemişti, bunlar bir nesne olarak benim başıma gelmişti. Bu duygum diğer mahkumlarca da paylaşılıyordu... Sanki ben, olayların içinde belli belirsiz yer alıyormuşçasına olayları dışarıdan izliyordum... bu gerçek olamaz, böyle şeyler olamaz diyordum. Mahkumlar kendilerini buna inandırmak zorundaydılar. Bu olanlar bir gerçektir ve birer karabasan değildiler. Ama onlar hiçbir zaman gerçeğe başarılı olamadılar”.

Naziler kendilerine özgü sistemlilikle toplama kamplarında olan bitenleri “gecenin koruması altında” (Nacht und Nebel) adıyla kayıt altına almıştı. Bu kayıtlar incelendiğinde kişinin benliğinin silinebilmesi için uygulanan radikal yöntemlerin aşırılığı ilk anda kendini hemen ele vermez, çünkü hem Nazilerin hem de Rusların kamplardaki kişilere davranışları mahkumların kategorilerine göre değişim göstermekteydi ve incelemeye açılan notlarsa kendilerine nispeten farklı davranılan mahkumlara ait olanlardı.

Alman örneğinde, bu kategoriler aynı kampta tutulabilirler fakat hiçbir zaman bir araya getirilmezlerdi. Sıklıkla da kategoriler arasında ki yalıtma dış dünya ile olan yalıtımdan daha keskindi. Savaş sırasında, ırksal nedenlerden dolayı İskandinav asıllı mahkumlar diğer mahkum gruplarına göre daha farklı davranış görmüşlerdir. Bunlar Almanların doğrudan düşmanları olsalar bile çok daha yumuşak davranışlarla karşı karşıya kalmışlardır. Diğer gruplarsa, kendi aralarında, imhaları hemen

yapılacaklar ki bunlar Yahudilerdi; imhaları hakkında karar alınmış ama acelesi olmayanlardı ki bunlar Ruslar, Ukraynalılar ve Polonyalıları; bir de “nihai sonuçları” hakkında daha karar verilmemiş olanlardı ki bu guruba Fransızlar ve Belçikalılar giriyordu. Rusya’da ise durum biraz daha farklılık gösteriyordu. Buradaki sınıflandırma, zorla çalıştırılan grup ki bunların kısmi özgürlükleri vardı ve cezaları süreliydi; ikinci olarak toplama kamplarında tutulanlardı ki bunlar üzerindeki uygulamalar çok acımasız idi ve büyük bir çoğunluğunun kamptan ancak ölüsü çıkıyordu, yine de bunlar çalışma kampları şeklindeydi. Son kamp cinsi ise imha kamplarıydı ki buradakiler görülmezden geliniyor ve açlıktan ölüyorlardı.

Toplama ve çalışma kamplarında insanın hiçbir değeri yoktu. Buralarda ölüm, öldürme mahkumların başlarındaki bitleri kırması kadar olağan şeylerdi. Bazıları açlık veya işkenceden ölebilirlerdi, bazıları da yeni gelenlere yer açmak için öldürülebilirdi. Bazen de sanki insanlarla alay edercesine, kamplara yeni sevkiyat yapılamadığından kampların nüfusunun çok düşmemesi için ne pahasına olursa olsun ölümlerin önlenmesi emri geliyordu. Örneğin, Himmler, 1942’de kamp komutanlarına, 136.000 mahkumdan 72.000’inin yollarda öldüğü için kamplardaki ölümün önüne geçilmesi emrini vermişti.

Bu kamplarla, insanlık daha önce hiç karşılaşmadığı kötücü bir ruhla karşılaşılıyordu. Hiçbir zaman politikanın içine dahil edilmemesi gereken bir olguyu politikanın içine taşımışlardı. Kitlese imhalar. Kitlese imhalar, her ne kadar emperyalizmle başlamışsa da İkinci Dünya Savaşında sistematik bir amaçla kullanılmıştı. Kitlese imhalar toplama ve çalışma kamplarında başlamış; Japonya’da Hiroşima ve Nagasaki’ye atılan atom bombalarıyla doruğuna ulaşmıştı. Japonya’ya atılan bu bombalar Japonya’nın teslim olacağı bilindiği halde, sırf Japon halkını tümüyle yalnızlaştırmak için atılmıştı.

Zorla çalıştırma, angarya, ceza olarak yoğunluk ve zamanla sınırlıydı. Mahkum, kendi vücudu üzerinde bazı haklara sahipti ve hiçbir zaman işkenceye maruz kalmıyordu. Sürgün, insanı dünyadaki bir toprak parçasından alıp diğerine zorla sürüyordu. Bu da insanın bir buluşuydu ve ortadan kaldırılamıyordu. Bütün tarih boyunca kölelik çeşitli kültürlerde vardı ve köleler bazen çok zor şartlar altında yaşam mücadelesi vermek zorunda kalabiliyorlardı. Yine de sahiplerinin, mallarını koruması güdüsü altında belirli bir korumaya sahiptiler. Toplama kamplarının ziyaretçilerininse her hangi bir değeri yoktu; her zaman yeni ziyaretçiler gelebileceğinden, yenilere yer açmak gerekebiliyordu. Kimse, kimin yönetimi altında olduğunu bilmiyordu, çünkü yönetici hiçbir zaman kendini göstermiyordu.

Toplama kampları savaş zamanı ortaya çıkan işgücü ihtiyacını karşılamak için kurulmamıştı. Bu kampların ekonomiye tek katkıları kendi harcamalarını kendilerinin karşılamasıydı. Bu kamplarda yapılan her iş, başka koşullar altında yapılsaydı hem daha iyi hem de daha ucuza yapılabilirdi.

Özellikle, Rusya’daki toplama kampları, zorla çalıştırma kampları olarak adlandırılırsalar bile, bu isim bu kampların tanımlanabilmesi için yetersiz kalmaktaydı, çünkü Bolşevizm altındaki her Rus bir bakıma zorla çalıştırılıyordu. Rusların bir yerden bir yere taşınmaları gibi bir özgürlükleri, kendi istedikleri iş dalında çalışma özgürlükleri olmadığı gibi işyerleri herhangi bir zamanda hiçbir gerekçeye dayanmadan ve onlara sorulmadan değiştirilebiliyordu. İtiraz edenlerse bir sonraki çalışma kampı kotasında yer alıyordu. Toplama kamplarındaki şiddetin sınırsız oluşu, bunların ekonomik olarak değersiz oluşlarındaydı. Savaş sırasında gerek malzeme ve gerekse de nakil olanaklarının sıkıntısı çekilirken, mahkumların ortadan kaldırılması için devasa binaların inşa edilmesinin, mahkumların bir oradan bir buraya taşınmasının ekonomik getirisini bulmak mümkün değildir. Toplama kampları, batı kültürü tarafından benimsenmiş olan ölümden sonraki üç hayat cinsini çağırıyordu: Hades, Araf ve Cehennem. Hades göreceli olarak daha yumuşak uygulamaların olduğu kamplardı. Bunlar bazen demokratik ülkelere göç edenlerin veya belli bir zaman süresince kontrol

altında tutulmak istenilen grupların bir arada tutulması için yapılan uygulamaların daha ağırlaştırılmış şekliydi.

Araf, Sovyet çalışma kamplarını temsil ediyordu. Burada kaotik çalışma koşullarına ek olarak görülmeme de yok sayılma da işin içine giriyordu.

Cehennemse, kelimenin tam anlamıyla mükemmelleştirilen Alman kamplarıydı. Buradaki bütün yaşam, buraya atılan kişilerin sürekli bir cendere altında yaşatılması ve sonunda yok edilmesiydi.

Naziler, milyonları toplama kamplarında toplamanın yanı sıra daha büyük sayıda insan topluluklarının da bir yerden bir başka yere nakli, yeni kolonizasyonlar oluşturmanın planlarını yapıyorlardı. Bu konuda, Nazi sivil yönetimi, Doğu İşgal Yönetimi ve SS yönetimi sürekli münakaşa halindeydi.

Savaşın sonra, Müttefikler tarafından çekilen propaganda filmlerinde gösterilen kişiler, ki görüntüleri birer hortlak gibiydi, insanlara, “Bu kişilerin günahları neydi ki böylesine insanlık dışı bir davranışa uğradılar” fikrini taşıyan görsellerdi. Müttefikler hiçbir zaman toplama kamplarının gerçeklerini kendi toplumlarına anlatmadılar. Buna toplama kamplarında ele geçirdikleri “bilimsel kayıtlar” da dahildir.

Kamplarda yaşananların, münferit hikayeleri çeşitli yollarla toplumların önüne getirilmiş olsa bile, tek tip davranış biçimiyle reaksiyon gösterme alışkanlığının yerleştirilmesi için yapılan “bilimsel çalışmaların” ve insan ruhunun kendinden alınıp yok edilmeye çalışılmasının yarattığı hunharlığı açıklamanın kıyasına bile ulaşamamıştır.

Totalitarizm total yönlendirmenin doğal sonucu olarak entelektüel kültürü de kontrol altına almış ve bu konuda da topluma hangi yazarları okuyabilecekleri, hangi bestecileri dinleyebilecekleri gibi kısıtlamalar getirmiştir. Unutulmaması gereken bir başka olayda Alman Meclisinin önünde “yoz kültür ürünlerinin” yakılmasıdır. Hala Almanya’da yaşamağa devam eden entelektüellereyse hangi konularda ve nasıl eserler vermeleri gerektiği de dikte edilmiştir. Kısacası düşünce özgürlüğüne bile tahammül gösterilmemiştir (böyle sanat mı olur, tükürürüm böyle sanatın içine, ucube tartışmaları, devlet opera ve balesi gerekli mi)

Arendt, “Politikanın bugün içinde bulunduğu koşullar, önüne geçilemez kum fırtınaları gibi korkutucudur. Bunların tehlikesi, sabit bir dünya yaratmaları olasılığı değildir. Total Yönlendirme, tiranlık gibi kendi içinde kendi kendini imha etme genlerini taşımaktadır. Korku ve bu korkuyu besleyen esas kaynak antipolitik prensipler ve insanı politik aksiyondan iten davranışlardır. Böylece kişi korkunç bir yalnızlık içine itilmekte ve mantıksal-ideolojik olarak başına gelebilecek en kötü şeyle karşılaşma tehlikesi altında yaşamaktadır. Bu da insanın anti-sosyal bir yaşam sürmeye zorlanmasıdır. Şüphesiz ki tek bir adamın kafasında oluşturduğu ve uygulamaya koydurduğu organize edilmiş yalnızlık, belli bir organizasyon sonucu olmayan yalnızlıktan çok daha tehlikelidir. Bunun tehlikesi ise, bildiğimiz dünyanın tümünden yıkımı – öyle bir dünyaki bu bildiğimiz dünyanın yokoluşundan sonra - yeni bir başlangıcın doğuşunu görebilmek için uzun zamanın geçmesi gerekecektir. Bu kanıdan hariç – bir öngörü olarak, az gerçekleşebilir ve daha az sonuçları bir araya gelebilir – zamanımızın bir krizi olarak görülebilir ve bize tıpkı, istenilmeyen diğer rejimler, monarşiler, cumhuriyetler, tiranlıklar, diktatörlükler ve despotizm gibi bizle birlikte yaşayan ve koşulların oluşmasıyla her an hortlamaya hazır yeni bir rejim şeklini hayatımıza hediye etmiş olabiliriz.

Bununla birlikte, tarihsel bir gerçek olan her sonun yeni bir şeyin başlangıcı olduğu gerçeği de bulunmaktadır; bu başlangıç bize, sonun üretilmediği tek bir mesajı bırakmaktadır. Başlangıç, tarihsel bir olay olmadan önce, tümüyle insan iradesiyle ortaya çıkan bir olguydu; politik olarak da insanın özgürlüğü ile ilgiliydi. “Ve başlangıç olarak insan yaratıldı”, der Augustine. Bu başlangıç her bir insan

yavrusunun doğumuyla garanti altına alınmıştır ve her bireyin kendi içinde bu potansiyel bulunmaktadır”.

Son söz

Totaliterler, “Her şeyi yapmaya izin var”a değil, “Her şeyi yapmak mümkündür”e inanırlar. Eğer Auschwitz gibi toplama kampları mümkünse her şey mümkündür.

Totaliter rejimlerin dünyayı darmadağın eden suçları, bizim geleneksel yargı normlarımızı da temelinden sarstı ve bizi “Neye karşı savaşıyoruz” sorusuyla değil de “Ne için savaşıyoruz” sorusuyla baş başa bıraktılar.

Arendt totaliter suçların, o ana kadar eşi benzeri görülmemiş suçlar olduğunu anlamış; ne tankların, ne füzelerin ne de şiddetin herhangi bir türünün bize öğretemeyeceği bir bilgi olan, ne için savaştığımızı bilmemiz gerektiğini göstermeye çalışmıştır.

Geleneğin birleştirici mayası ortadan kaldırıldığından “artık yok (no longer)” ile “henüz değil (not yet)” kavramlarının, düşünenlerce, algılanması giderek zorlaşmıştır. Bu iki kavramı algılamayı başarmış olanlar, düşüncenin döşediği kaldırım taşlarının arasından fışkıran küçük otlar gibi, tarihsel ve biyografik kalıntıların arasından fışkıran, zamanın ta kalbinin içinde ve her daim var olan geçmişi hatırlamayı ve geleceğe katkıda bulunmayı başaracaklardır. Onlar, içinde buldukları toplumun en savunmasız yönlerini saptayabilecek ve bu yönleri güçlendirebilmek için, eylemde bulunarak veya üzerinde düşünerek ama bu düşüncelerini başkalarıyla da paylaşarak, toplumun bu zayıf yönlerini kuvvetlendirmeye çalışacaklardır.

Benim adayım değil, benim tek bir oyum mu ülkeyi kurtaracak, ve bunun gibi diğer gerekçelerle, zamanın gelişmelerini okuma zahmetine girmeden, içinde bulunulan durumda belirli bir grubun, bize, açık ve net totaliter yönetim tarzını dayatmaya çalıştığı bir ortamda politik yalnızlığı seçmek, bir birey olarak, bir yurttaş olarak kendi kendimize ihanetin bir göstergesi olacaktır.

Gezi olayları, bireylerin kendilerinin birer birey olduklarını, birbirlerine benzeyen yönleri olsa bile birbirlerinden farklı olduklarını, olaylara karşı farklı tepkiler gösterdiklerini anladıkları için, yöneticinin uykularını kaçırmıştır.